Anul VI. 1—15 Aprilie, 1912. Nr. 7—8.

REVISTĂ TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ.

— APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ. —

REDACTOR:

Dr. NICOLAE BĂLAN.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: SIBIIU, STRADA REISSENFELS, 11.

CUPRINSUL:

SIBIIU.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

1912.

„REVISTA TEOLOGICĂ“

:: :: apare de două ori pe lună. :: ::
Abonamentul pe anul întreg e: 10 cor.

Manuscrisele şi toată corespondenţa, împreună cu costul abonamentului, sunt a se trimite la adresa: Dr. Nicolae Bălan, profesor seminarial, Sibiiu (Nagyszeben) strada Reissenfels Nr. 11.

De pe anul I. (1907) se poate căpătà colecţia întreagă, afară de Nr. 1.
De pe anul II. (1908) se poate căpătà colecţia numai dela Nr. 7 încoace.
De pe anul III. (1909) se poate căpătà colecţia întreagă, afară de Nr. 5.
De pe anul IV. (1910) se poate căpătà colecţia întreagă.
De pe anul V. (1911) se poate căpătà colecţia întreagă.

Numărul festiv «Andreiu Şaguna» se vinde cu preţul de 1 cor.

A apărut Nr. 1 din «Biblioteca bunului păstor» — „Taina pocăinţii“. Nr. 2 va apărea în curând şi se va trimite numai acelora dintre abonaţii revistei, cari vor fi achitat întreg preţul abonamentului până la data apariţiei lui. E deci, în interesul abonaţilor să achite cât mai grabnic preţul abonamentului, ca să poată primì gratuit publicaţiile din «Biblioteca bunului păstor».

Anul VI. 1—15 Aprilie, 1912. Nr. 7—8.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și vieața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 cor.; pe o jumăt. de an 5 cor. — Pentru România 12 Lei.
Un număr 50 fil.

AMELIORAREA DOTAȚIUNII CLERULUI NOSTRU.

Vrând să tratez în cele următoare chestiunea ameliorării dotațiunii clerului nostru, declar din capul locului, că voiu evità orice accente de demagogie lărmuitoare și interesată, lăsând meseria aceasta pe seama altora și năzuindu-mă să înfățișez starea lucrului cât se poate de obiectiv. Numai în acest chip tratând o chestiune atât de importantă și în acelaș timp foarte delicată, cred că se poate contribuì într'adevăr la o rezolvire favorabilă a ei. În felul demagogic, cum e discutată această chestiune din altă parte, nu se poate obțineà alt rezultat, decât acela, că se pun în agitație sufletele, se agravează situația celor chemați să facă pașii de lipsă și se compromite întreaga acțiune, cum s'a dovedit nu de mult, când tot prin o propagandă demagogică și fără cap a fost compromisă ideea organizării preoțimii noastre. Sunt convins că astfel judecă și preoții noștri această chestiune care-i privește nu numai pe dânșii, ci întreaga noastră biserică.

Chestiunea ameliorării dotațiunii clerului a fost pusă în discuție în timpul din urmă prin câteva declarații ale ministrului de culte și instrucțiune publică, contele Zichy János, care a promis că va prezentà corpurilor legiuitoare ale țării un nou proiect de lege a congruei. Dar abstrăgând dela aceasta, chestiunea îmbunătățirii situației materiale a preoțimii noastre a devenit tot mai actuală și mai arzătoare, pe măsura în care împrejurările de traiu din ce în ce mai grele, reclamă cu insistență o rezolvire favorabilă a ei. Ceice cunosc starea materială a preoților noștri, trebue

să recunoască, că pentru cei mai mulţi ea este foarte apăsătoare şi devine pe zi ce merge tot mai grea.

Să ne dăm seama de împrejurările cari au creat această situaţie, ca să putem scoate apoi concluziile ce se vor impune.

Preoţimea noastră cea veche a trăit o vieaţă patriarhală în rând cu poporul pe care-l păstoreà şi de care se deosebeà foarte puţin atât în privinţa însuşirilor bune cât şi a celor rele ale ei. Modesta învăţătură de carte, care se mărgineà la rânduielile slujbelor şi cântărilor bisericeşti, şi-o primeà acea preoţime la şcolile mănăstireşti şi la cele de pe lângă scaunele vlădicilor, până ce n'am fost lipsiţi de aceştia, ori se moşteneà dela tată la fiu. Trebuinţele materiale ale vieţii şi le alinà acea preoţime, parte muncind alături cu poporul la coarnele plugului, parte din jertfele şi din daniile de bună voie ale credincioşilor. Aceste stări au dăinuit până aproape de mijlocul veacului trecut, pentrucă şi păstorirea domolului episcop Vasile Moga a adus schimbări foarte neînsemnate, atât în ce priveşte cultura cât şi dotaţiunea materială a preoţimii noastre.

Fără îndoială au fost grele şi apăsătoare acele lungi veacuri trecute, dar în decursul lor s'a încheiat, prin împărtăşirea aceleiaş sorţi, acea strânsă şi nedespărţită legătură sufletească a preoţimii noastre cu poporul, care formează un frumos titlu de glorie pentru această preoţime şi care a ferit-o de a se diferenţià şi constituì într'o tagmă de oameni cu interese străine de adevăratele interese ale poporului. În acele timpuri grele s'a închiegat acea legătură duhovnicească dintre preoţimea şi poporul nostru, care este şi astăzi o forţă nebiruită pentru biserica noastră şi căreia poporul îi dă expresiune prin frumoasa numire de «*părinte*», cu care se adresează preotului său.

Dar acea stare a preoţimii n'a putut rămâneà staţionară în mijlocul frământărilor, a năzuinţelor generale spre progres şi a schimbărilor destul de mari ce s'au petrecut în vieaţa poporului şi a bisericii noastre începând cu a doua jumătate a veacului trecut şi până astăzi. Desrobit de lanţurile seculare, poporul nostru începând cu acest timp, a intrat în alvia unei vieţi mai largi, mai complexe şi mai intensive. Ca o apă, care a fost oprită în cursul ei, rumpând la un moment zăgazurile se revarsă în toate părţile, aşa s'a revărsat forţele deslănţuite ale poporului nostru şi s'au

pus la lucru pe toate terenele vieţii sale. Nu e aici locul să ne ocupăm de părţile luminoase şi de cele umbroase ale acestei desvoltări. Întrebarea care ne interesează la acest loc e: putut-a rămâneà preoţimea staţionară în mijlocul acelor schimbări? N'a putut şi nici n'ar fi fost bine, ci ar fi fost un mare rău să fi rămas în starea ei de până atunci! Dacă s'ar fi întâmplat acest lucru, preoţimea şi biserica noastră şi-ar fi pierdut apostolescul rol pe care l-au avut în tot trecutul neamului nostru. Am fi ajuns — mutatis mutandis — în situaţia preoţimii şi a bisericii din regatul României, care, fiindcă n'a progresat paralel cu desvoltarea generală a ţării, a rămas nebăgată în seamă la o parte.

Ei bine, la noi, din norocire, nu s'au petrecut lucrurile astfel, ci biserica şi preoţimea a ţinut pas cu lumea şi s'a pus în fruntea acţiunilor de progres, unde stă şi astăzi. *S'ar fi putut face acest lucru cu preoţi ca cei de pe vremea episcopului Vasile Moga şi de mai înainte?* Eu cred că nu. Prin urmare oricât ne-am înduioşà de poezia vieţii patriarhale a preoţimii noastre din trecut, trebue să recunoaştem, că cu acea preoţime n'am puteà conduce poporul spre progres între împrejurările schimbate de astăzi. Accentuez acestea faţă de aceia cari oftează după vremile trecute şi vorbesc de preoţimea noastră cea veche cu un fel de regret că nu o avem în locul celei de astăzi.

A fost însă o deosebită purtare de grijă a lui Dumnezeu faţă de biserica şi poporul nostru, că tocmai la începutul erei celei noue, ce-a urmat dela anul 1848 încoace, ni-a trimis în fruntea bisericii un bărbat ca Marele Andreiu. Mai ales în asemenea timpuri de prefacere generală, când formele vieţii de mai înainte se clatină sub picioare, iar altele noue n'au avut vreme destulă să se consolideze, se simte trebuinţa unui îndrumător înţelept şi energic, care să ştie cârmuì desvoltarea lucrurilor pe calea cea mai bună. Un astfel de povăţuitor a fost mitropolitul Şaguna şi pentru preoţimea noastră, în stadiul ei de transiţie dela tipul vechiu al preotului românesc la preoţimea zilelor noastre. El s'a convins îndată la începutul activităţii sale că, cu preoţimea îngenunchiată şi înapoiată în cultură de mai înainte nu-şi va puteà realizà măreţele scopuri de înălţare a bisericii şi poporului românesc, ce-l însufleţeau; de aceea, între cele dintâi şi mai de căpetenie preocupaţii ale sale a fost şi aceea, cum să-şi crească un cler cult,

care să steà la înălţimea cerinţelor timpului. În scopul acesta Şaguna a prefăcut modesta şcoală clericală cu un curs de 6 luni de pe vremea lui Moga într'un seminar, pe care l-a organizat succesiv până la cursul de trei ani, l-a provăzut însuş cu câteva manuale destul de bune, a aplicat profesori cu pregătiri ştiinţifice superioare, iar dela tinerii cari doreau să fie primiţi în seminar a cerut o cvalificaţie pregătitoare din ce în ce mai completă. Insă la aplicarea tuturor acestor şi altor asemenea măsuri cari ţinteau la ridicarea culturii clerului, Şaguna a înţeles să respecte tradiţiile bune de mai înainte şi astfel să păstreze în desvoltarea culturală a preoţimii noastre *continuitatea* necesară pentru a-i asigurà trăinicia? Sub o asemenea povăţuire înţeleaptă s'a făcut începutul ridicării culturale a preoţimii noastre din starea ei înapoiată în care o aruncase vitregitatea timpurilor trecute.

Dar mitropolitul Şaguna s'a preocupat şi de dotaţiunea clerului nostru ştiind bine că un cler apăsat de greutăţile materiale zilnice nu se poate dedicà în măsura cuvenită chemării sale sfinte. Părerile sale în această privinţă le putem cunoaşte, între altele, dintr'un *memoriu* adresat în anul 1850 «măritului domn comisar împărătesc» Eduard de Bach, la cererea acestuia. În acest memoriu, dupăce arată starea materială deplorabilă în care ajunsese biserica noastră, cere să i se deà din visteria ţării un ajutor mai mare pentru acoperirea şi satisfacerea multelor trebuinţe, ca: pentru zidirea şi înzestrarea unei biserici catedrale, a reşedinţei episcopeşti, a institutului teologic-pedagogic, pentru întregirea salarului episcopului, pentru dotaţiunea dignitarilor şi a personalului cancelariei episcopeşti, pentru salarizarea profesorilor seminariali, apoi se întrepune pentru îmbunătăţirea situaţiei materiale a protopopilor şi a preoţilor. Cererile sale şi le motivează între altele cu următoarele cuvinte: «cutez a adauge, că dacă aiurea se făcură lucruri mai mari şi mai bune, unele ca acelea nu se făcură fără nedreptăţirea bisericei şi a naţiunei mele, căci fiii ei au fost siliţi să dee zeciuiala roadelor ostenelelor sale la preoţii străini, şi să facă robote la alte naţii, şi aşa dacă sunt preoţii aceştia cultivaţi, aşa precum aduce cu sine mărimea treptei preoţeşti, nu e de mirare, pentrucă ei ca mirenii au avut de religia şi naţia lor şcoli unde s'au putut cultivà şi bucuros s'au dat la învăţături, pentrucă ştià, că osteneala şi cheltuiala lor în şcoli se

va răsplătì cu vremea, aşa tocmai nu e de mirare, de nu sunt toţi preoţii mei aşa cultivaţi, cum cere dela ei starea lor, căci una, ca mireni, nu învăţà în şcoli naţionale, care pentru constituţia veche nu puteau aveà, ci învăţau în şcolile altor naţii, unde cu greu se primeau şi li-se făceau multe feluri de împedecări, alta iară nu-i îmbărbătà nădejdea, că ostenelele lor în şcoale făcute, se vor răsplătì, ştiind că dacă şi se vor face preoţi — la altă deregătorie nici că puteau gândì — nu vor aveà multă vreme pentru deprindere în învăţături, pentrucă vor fi siliţi pânea cea de toate zilele cu sudoarea feţelor lor a o agonisì şi din aceea a da zăciuială la preoţii străini şi aşa ceice simţeau în sine chemare către treapta preoţiei, numai cu nădejdea aceia se făceau preoţi, că doară se va milostivì Dumnezeu şi împăratul, ca să le îmbunătăţească soartea lor. Credem Măria Ta, că credincios îţi tălmăcesc rugarea preoţimei mele ... când îţi raportez că al unsprezecelea ceas este, ca preoţimea mea să se pue în dotaţia care meritează»... Cu privire la dotaţia preoţimei parohiale îşi dă părerea în următoarele puncte:

1. Ca să i-se deà porţie canonică după legea dietană art. 15. §. 14. 15 din 1846/7.

2. În locurile fiscale să aibă preoţii mei aceleaşi ecuivalente de porţie canonică, de care se bucură şi alţi preoţi.

3. În pământul regesc, care după vorba împărătească, diversitatem jurium non patitur, unde în vre-un sat curat românesc se află după absolutismul vechiu porţie canonică, casa sau moara vre-unui preot evanghelic, acele să se dee preotului meu local, care are popor în acelaş sat.

4. Tot în pământul regesc, unde nu ar fi cu putinţă ca să se dee porţie canonică, acolo din lada alodială sătească să se plătească un ecvivalent de 400 fl. argint.

5. Să se dee fieştecărui paroh câte 12, 10 şi 8 stângini de lemne şi casă parohială.

«Iar de s'ar introduce *din partea statului vre-o provizie pentru preoţime de obşte*, la acea întâmplare mă rog ca şi clerul meu să fie socotit deopotrivă cu cele de alte religii».

Aceste cereri corespundeau împrejurărilor acelui timp, dar dela a. 1850 şi până astăzi împrejurările de vieaţă s'au schimbat mult.

Până la anul 1898 susţinerea preoţimii a rămas în sarcina credincioşilor. Neînsemnatul ajutor acordat sub titlul de «milă împărătească» şi care dela un timp n'a mai putut fi primit, nici nu poate fi luat în considerare, când vorbim de dotaţia preoţimii noastre în trecut. Porţia canonică, unde erà, casa parohială, unde erà, şi modestele contribuţii şi venituri stolare au format întreaga retribuţie materială a preoţilor noştri. Că această retribuţie n'a fost suficientă să satisfacă nici cele mai reduse pretenţii ale unei case preoţeşti, e lucru evident. Din cauza aceasta preoţii noştri au fost nevoiţi să continue traiul de gospodari, ca din veniturile lucrării pământului şi prin cruţare exemplară să poată suportà greutăţile traiului zilnic. Mai apăsată de aceste greutăţi erà preoţimea noastră din Ardeal şi din Bihor, pe când cea din Bănat şi din comitatul Aradului erà încâtva uşurată prin faptul, că acolo, aproape toate parohiile au cel puţin câte o sesiune urbarială de 32 jugăre catastrale pământ roditor.

Dar pe măsura în care a progresat scumpirea traiului şi urcarea plăţii lucrătorilor, se reduceau veniturile îndeletnicirii gospodăreşti şi situaţia materială a preoţimii s'a agravat. In acelaş timp s'au sporit şi greutăţile chemării preoţeşti, căci poporul, intrat acum în curentul unei vieţi mai largi, trebuià ferit de multele influinţe stricăcioase şi străine de spiritul bisericii şi a culturii noastre. Conducerea lui a fost lăsată aproape exclusiv în seama preoţimii şi a devenit din ce în ce mai grea. Peste acestea s'au mai adus şi cunoscutele legi politice-bisericeşti, cari nu numai că au fost nefavorabile pentru sporirea religiozităţii şi moralităţii în popor, dar au scurtat în mod simţitor şi pe preoţi în veniturile lor. Prin urmare: pe când de-o parte greutăţile chemării pastorale creşteau şi reclamau tot mai mult pe preot, pe atunci, de altă parte, veniturile preoţimii scădeau şi ea ajunge într'o situaţie materială tot mai critică.

În această situaţie ne găseam la a. 1898, când s'a adus cunoscutul articol de lege XIV despre întregirea veniturilor parohiale sub numirea de «congruă».

Când a fost prezentat acel articol de lege ca proiect camerei deputaţilor, s'a început şi la noi o vie discuţie asupra lui, punându-se întrebarea: să recurgă şi biserica noastră la ajutorul

oferit preoţilor ei din partea statului între condiţiile stabilite în proiectul pe cale a devenì lege, ori să nu recurgă?

Proiectul aveà într'adevăr părţi cari nu puteau fi aduse în perfect acord cu drepturile autonome ale bisericei noastre. Împotriva acelor părţi jignitoare, consistoarele noastre eparhiale au remonstrat în reprezentaţiunile ce le-au trimis camerei deputaţilor şi casei magnaţilor. Dar acele reprezentaţiuni, ca și gravaminele ridicate în casa magnaţilor de I. P. Sfinţia Sa actualul mitropolit al nostru, care pe atunci erà episcop al eparhiei Aradului, — n'au fost luate în considerare. Proiectul a devenit lege sancţionată, şi guvernul a pus termin până la care și biserica noastră aveà să se declare ce atitudine va luà faţă de ajutorul oferit preoţilor ei prin acea lege.

Chestiunea a fost prezentată sinoadelor eparhiale, ca să se pronunţe asupra ei. Sinodul arhidiecezan şi cel al eparhiei Aradului s'au pronunţat *pentru* primirea ajutorului oferit, pe când sinodul eparhiei Caransebeşului s'a pronunţat *contra* primirii lui. Pe urma acestei divergenţe de păreri, s'a ivit necesitatea de a se convocà congresul nostru naţional bisericesc, ca să decidă definitiv asupra chestiunii. Congresul s'a întrunit în sesiune extraordinară în ziua de 16/28 Mai 1899. Divergenţa de păreri s'a susţinut şi în sânul congresului. Unii dintre membrii congresului, scoţând la iveală condiţiile jignitoare între cari se obereà din partea statului ajutorul, s'au declarat pentru respingerea lui, susţinând că numai în acest chip ne putem păstrà neştirbite drepturile bisericei şi libertatea preoţimei. Alţii însă, accentuând situaţia materială precară a preoţimii şi datorinţa statului de a venì în ajutorul ei, precum şi «anarhia» ce puteà să urmeze dacă guvernul ar fi împărţit ajutorul direct preoţilor, deci cu încunjurarea autorităţii bisericeşti, s'au pronunţat pentru primirea lui între condiţiile statorite de legea sancţionată. Rezultatul se ştie: congresul a primit cu 40 contra alor 28 voturi concluzul, ca şi biserica noastră să reflecteze la ajutorul oferit preoţilor ei din visteria statului.

Se puteà procedà altfel între împrejurările date? Nu s'a putut. Recunoaştem că a fost frumoasă însufleţirea celor câţiva reprezentanţi ai clerului cari, de dragul păstrării intacte a drepturilor bisericei, au fost în contra primirii ajutorului. Este adevărat că ne însufleţeşte şi ne impresionează mai mult acea biserică şi acea

preoţime, care preferă să trăiască prin propria-i putere, din jertfele şi dragostea credincioşilor ei, decât să renunţe la libertatea şi la intregitatea drepturilor sale. Acest punct de vedere ideal l-au recunoscut în principiu toţi bărbaţii bisericei noastre. Dar ca să poţi pune şi în practică acest principiu, îţi trebuesc multe mijloace, atât morale cât şi materiale. Un popor sărac şi o biserică asuprită veacuri de-arândul, ca a noastră, n'a putut merge pe această cale. La trecut nu ne puteam întoarce fără ca să punem în joc interesele de progres ale bisericei.

Sub forţa acestor împrejurări am primit ajutorul oferit. Când l-am primit, ne-am pus pe punctul de vedere că statul, în virtutea serviciilor mari ce i le aduce biserica pentru realizarea scopurilor sale, e dator să o ajutoreze. Se înţelege că o biserică îşi poate validità această pretenţie numai dacă şi statul îi recunoaşte importanţa. La noi acesta este cazul. În însaş motivarea proiectului devenit articolul XIV de lege din 1898, dupăce nu se acceptează punctul de vedere al separării bisericei de stat, ca unul care nu e executabil în praxă, fiindcă contrazice desvoltării noastre de drept istoric, se zice: «De aceea legislaţiunea maghiară s'a pus şi cu ocaziunea aducerii legilor ecleziastice-politice pe baza altui sistem... În acest punct de vedere principiar se exprimă părerea, că statul, pe lângă toată separarea sferelor de activitate obiectivă, scopurile acelea spre a căror realizare se năzuesc societăţile religionare existente pe teritorul lui prin instituţiunile lor, *din punct de vedere al existenţii statului* nu le priveşte de indiferente, ci de atari, cari şi în privinţa desvoltării existenţei statului au însemnătate şi valoare mare. Statul, ce e drept, urmăreşte cu mijloacele sale externe alte scopuri, osebite de ale societăţilor religionare, dar temeiul şi conţinutul etic pentru scopurile sale îl scoate din activitatea societăţilor religionare existente pe teritorul lui. Din acest fapt istoric urmează dela sine că statul procede în interesul său bine priceput, promovează realizarea mai uşoară a scopurilor sale, când se sileşte a promovà cu toate mijloacele posibile activitatea rodnică a societăţilor religionare concrescute istoriceşte cu societatea statului. Cu ocaziunea desbaterii asupra legii despre liberul exerciţiu al religiunii am semnalat, zice ministrul, că susţinem poziţia de drept public al bisericilor istorice, nu voim să curmăm desvoltarea istorică a

acelora, ci dimpotrivă, vrem ca să se desvoalte mai departe şi încă în astfel de direcţiune, ca, având în vedere principiul separării sferelor de activitate obiectivă, statul cu bisericile istorice, cu confesiunile legalmente recepte împreună şi ajutându-se împrumutat să lucreze cât se poate mai cu succes pentru înaintarea culturii materiale şi spirituale a cetăţenilor».

Acest principiu este favorabil de-opotrivă pentru desvoltarea bisericei şi a statului; căci numai când aceste două puteri se sprijinesc în activitatea lor, recunoscându-şi împrumutat sfera de competenţă, pot contribuì cu succes la înaintarea membrilor lor. Dar ne întrebăm: aplicatu-s'a acest principiu după dreptate şi în măsura în care merită biserica noastră? Ca să răspundem la această întrebare nu vom înşirà multele gravamine pe cari le-am puteà invocà, ci vom scoate la iveală numai unul, anume: nedreptatea ce s'a făcut preoţimii noastre, când în legea de congruă din 1898 s'au statorit (§. 4 şi 5) două gradaţiuni pentru întregirea venitelor: până la 1600 cor. celor cu 8 clase liceale, şi până la 800 cor. celor cu clase mai puţine. La urcarea salariilor învăţătorilor, notarilor şi a tuturor categoriilor de funcţionari publici nu s'a făcut deosebire între cei cu mai multă şi între cei cu mai puţină cvalificaţie, fiindcă cerându-li-se muncă egală, erà cu dreptate să li se deà şi plată egală.

De ce s'a abandonat acest principiu, când a fost vorba de dotaţiunea preoţimii? Ministrul de atunci a spus, şi unii oameni de bună credinţă dintre ai noştri au şi crezut, că acea măsură s'a luat în lege pentruca să dee îndemn preoţilor de a-şi câştigà cvalificaţie completă. Dacă într'adevăr acesta ar fi fost motivul, atunci trebuià să se normeze în lege că *numai pe viitor* se vor întregì veniturile până la suma de 1600 cor. numai acelor preoţi, cari vor aveà cvalificaţia de 8 clase liceale. Dar intenţia vădită a legiuitorului a fost, ca prin acea măsură să scurteze preoţimea noastră, singura care în majoritate covârşitoare aveà cvalificaţie sub 8 clase. Această intenţie s'a dat şi mai mult pe faţă în articolul de lege XIII din 1909, care în § 3 alinea IV normează că: «acel post de paroh, care până la 1 Ianuarie 1908 a fost ocupat de un preot cu cvalificaţie inferioară, *numai în acel caz poate reflectà la o întregire mai mare a venitelor* (adecă la 1600), dacă numărul credincioşilor din parohie se ridică la 800 suflete şi

dacă jumătate (adecă 400 cor.) din plusul de 800 cor. recerut pentru întregire o asigură pe seama parohului în mod stabil, respectiva confesiune». Numai «în cazuri cari merită atenţiune excepţională (?!), ministrul cultelor — cu considerare specială la principiul de tratament egal faţă de confesiuni — se poate abate dela condiţiunile acestea». Câtă nesinceritate să te provoci la principiul de tratament *egal* faţă de confesiuni tocmai atunci, când pe una dintre ele o nedreptăţeşti!

De ce să nu fie preoţii noştri vrednici de o dotaţie egală cu cei ai altor confesiuni, când şi ei sunt cel puţin tot pe atât de folositori poporului pe care-l păstoresc şi statului? Iar dacă nu toţi şi-au putut câştigà cvalificaţia cerută de 8 clase, pe care ar fi dorit şi ar fi fost destoinici să şi-o câştige, aceasta nu-i din vina lor, ci e din vina tratării maştere şi a stării de asuprire, în care a fost ţinută biserica noastră din partea statului în decursul atâtor veacuri. Ar fi fost cu dreptate, ca acum, când statul s'a pus pe baza principiului egalei îndreptăţiri a tuturor confesiunilor, să-şi aducă aminte de nedreptăţile ce ni-le-a făcut în trecut şi să le repare mai ales faţă de noi. Foarte bine a scos la iveală I. P. S. Sa actualul nostru mitropolit acest gravamen în cuvântarea ce a ţinut la 1898 în casa magnaţilor, spunând următoarele: «Purcezând din aceste motive, statul ar aveà datorinţa a concurge fără vre-o restrângere la ameliorarea dotaţiunii preoţilor din parohiile mai slab dotate şi bisericile i-ar fi recunoscătoare... Deşì nu pot înţelege, care ar fi adevăratul motiv, ca preoţii cei cu 8 clase gimnaziale să capete duplu, ca ceice au numai 6 sau 7 clase, trebue să declar, că această dispoziţiune, după mine nedreaptă, atinge mai ales pe preoţimea gr.-or. română, dintre care mare parte au numai 6 şi 7 clase gimnaziale, dar totodată trebue să şi adaug, că la aceasta nu poartă vina numai acea preoţime, nici biserica, ci şi însuş statul, care n'a permis confesiunii noastre gr.-or. române, nici pe banii ei proprii, a înfiinţà gimnazii confesionale, unde tinerimea ar puteà studià cu spese mai modeste, ca în cele străine, aşa că confesiunea gr.-or. din patrie, cu peste un milion şi jumătate de suflete, abià are un singur gimnaziu cu 8 clase, pe când alte confesiuni cu asemenea număr de suflete au poate şi 10 gimnazii».

Dar aceste motive, dacă n'au fost luate în considerare la 1898, vor trebuì repeţite ca să fie considerate în viitor, căci aşa cere dreptatea.

Când scriu aceste şire găsesc din ziare că noul şef al guvernului ţării a repeţit făgăduinţa referitoare la o nouă regulare a congruei. De data aceasta nu ne mai găsim în faţa unei hotărîri principiare: să primim ori să nu primim ajutorul? Chestiunea aceasta s'a decis la 1898. Sinoadele noastre din acest an încă au recunoscut necesitatea ameliorării dotaţiunii preoţimii şi, în vederea unei procedări unitare, au înaintat chestiunea la congresul care se va ţineà la toamnă. E lucru limpede, că numai un cler care e pus la adăpost de grijile vieţii zilnice, se poate dedicà neîmpedecat de ele chemării sale grele. Căci ce nu se cere astăzi dela preoţimea noastră? Se cere să facă totul pentru înaintarea poporului. E bine că i-se cere această mare jertfă, căci prin aceasta se recunoaşte marea importanţă ce o are preoţimea. Va trebuì să ne punem pe gânduri atunci, când nu i-s'ar mai cere nimic, ci ar fi nebăgată în seamă. Dar dacă se cere dela preot să se dedice binelui obştesc, dacă se cere să fie devotat cu totul chemării sale sublime, atunci trebue să i-se recunoască dreptul la o dotaţie corăspunzătoare exigenţelor vieţii de astăzi. Sinoadele au apreciat aceste motive juste şi, credem, le va aprecià şi congresul. Dar nu dela aceste corporaţiuni ale noastre, nici dela consistoarele şi arhiereii noştri atârnă ameliorarea dotaţiunii. Ceeace pot şi trebue să facă aceşti factori conducători ai noştri e, să apere drepturile şi să ceară cu insistenţă *aplicarea postulatelor dreptăţii şi faţă de preoţimea noastră,* ca faţă de preoţimea altor confesiuni, *reparând nedreptatea ce i-s'a făcut prin legea din 1898.* Nu ne îndoim că îşi vor şi face datorinţa.

Noi credem însă, că acum, când e pe cale a se aduce o nouă lege pentru regularea dotaţiunii preoţimii, e foarte inoportună alarmarea preoţimii, cum s'a început din o parte. Cetitorul înţelegător va înţelege situaţia; nu mai e trebuinţă să motivăm pe larg şi deschis, că dând din mâni şi din picioare după ajutor, se agravează numai poziţia arhiereilor noştri şi se fac foarte rele servicii cauzei întregi.

Dar oricum va fi noua lege pentru ameliorarea dotaţiunii preoţimei, noi trebue să nu încetăm a ne preocupà de crearea mijloacelor proprii, din cari la vreme de năcaz şi strâmtorare să ne putem susţineà preoţimea. Principiile de guvernare astăzi se schimbă repede, — de aceea trebue să ne gândim la ajutorul pe care ni

l-am puteà da noi, când pe cel din afară nu l-am mai primì. Soartea noastră nu-i permis să ni-o legăm atât de strâns de factori externi. Să se cugete deci preoţii noştri la crearea de fonduri prin parohii, iar autorităţile noastre superioare bisericeşti la crearea de fonduri centrale în vederea aceluiaş scop. Să nu ne surprindă momentul critic fără de nici o pregătire, căci atunci va fi rău de noi. Să nu lucrăm numai sub impresia trebuinţelor momentane, ci, fiind vorba de o tagmă de oameni atât de importantă şi neînlocuibilă, cum este preoţimea noastră, să ne gândim şi la asigurarea *viitorului ei*, căci de ea vom aveà lipsă câtă vreme va trăì biserica şi poporul nostru. Preoţii noştri trebue să rămână pe vecii vecilor părinţii bisericei şi ai poporului nostru.

Nichita Albu.

DESPRE CALEA ARĂTATĂ OMULUI DE DUMNEZEU.

Faptele mari au lipsă de pregătiri mari; acesta-i un adevăr dovedit nu numai de ordinea firească a lucrurilor şi de către legile analogiei, ci şi de mărturisirea clară şi evidentă a istoriei, adecă a faptelor însăşi. Tot ceeace se făptuieşte mare în această lume, a fost precedat de alte fapte, cari au deschis calea. Grecii au un cuvânt (προύργου) pentru a însemnà un fapt, care s'a întâmplat — în legătură — înainte de alt fapt, fără de care cest din urmă n'ar fi avut loc. In vieaţa omenimei există un mare eveniment, către care convergează toate celelalte, sau pentru a ne exprimà mai bine, în vederea căruia toate celelalte evenimente şi-au dat concursul, fie pentru a-l pregătì, fie pentru a-l aplicà: acesta este întruparea Cuvântului lui Dumnezeu. «Şi cu adevărat, zice Sf. Pavel, mare este taina creştinătăţii; Dumnezeu s'a arătat în trup, s'a îndreptat în Duhul, s'a arătat îngerilor, s'a propoveduit între neamuri, crezut a fost în lume, înălţatu-s'a întru mărire». (I. Tim. III. 16).

In tot aceeaşi vieaţă a omenimei se va întâmplà un alt fapt, care urmează din cel precedent, cu care este în mod intim împreunat; el nu s'a împlinit, dar se va împlinì: acesta este zeificarea celor aleşi întru Isus Christos.

Aceste două fapte sunt ca două centre în jurul cărora se învârt toate câte s'au petrecut şi toate cele ce se vor petrece în viitor. Odată săvârşite acestea, nu vor mai există alte evenimente secundare, succesive; ceasul vieţii celei vecinice va fi sosit. După cum toate evenimentele, începând dela obârşia lumei până la domnia lui August au pregătit întruparea Domnului nostru

Isus Christos, pentruca Dumnezeu, ca să zicem aşa, să se facă om; tot astfel tot — ceeace s'a întâmplat de atunci încoace şi toate câte se vor întâmplà până la sfârşitul lumii, au pregătit sau vor pregătì zeificarea omenirii alese, pentruca omul să fie tot mai mult apropiat de Dumnezeu. Eu concep aşa dară tot timpul dela începutul lumii până la sfârşitul veacurilor, ca o linie dreaptă; la mijlocul acestei linii observ cel mai mare din evenimente, întruparea Cuvântului lui Dumnezeu; la sfârşit zeificarea omului; la început fiinţa, vecinicia, Părintele, principiu al tuturor lucrurilor; *Fiul*, scopul fiecărei creaturi — *Duhul*, cârmuind toate, mai întâi către incarnaţiunea Cuvântului, apoi către zeificarea omului.

Această privire generală ne descopere lămurit calea Domnului. Vedem dintr'o singură privire timpul şi eternitatea; întru început un Dumnezeu; la mijloc, un Dumnezeu; la sfârşit încă un Dumnezeu. *Aceşti trei Dumnezei*, cari umplu vecinicia şi timpul au între ei aceasta analogie: Dumnezeul-începutului are cu Dumnezeul dela mijloc aceleaşi legături, pe cari le are acesta din urmă cu Dumnezeul final, legături, pe cari le vom formulà — aşa-zicând în chip matematic, şi 'n limba grecească în felul următor: θεὸς χριστόν, χριστὸς ἄνθρωπον. Cu alte cuvinte: Voinţa lui Dumnezeu a voit, înainte de toate veacurile, două lucruri într'atâta de unite şi coherente, încât unul fără celalalt n'au putut să fie: cel dintâi, ca Fiul său să devină om, când prin natura sa erà Dumnezeu; al doilea, ca omul să ajungă Dumnezeu, cu toate că prin firea lui el este muritor.

In epistola către Evrei, Sfântul Pavel, după ce a înşirat un număr mare de Sfinţi, se exprimă în chipul următor: «Şi aceştia toţi mărturisiţi fiind prin credinţă, n'au luat făgăduinţa. Dumnezeu ceva mai bun pentru noi mai înainte văzând, ca să nu primească fără de noi covârşire» (Evrei XI, 39. 40.) Aşa dară Sfântul Pavel, care erà foarte învăţat în tainele lui Dumnezeu cugetă, că nici unul din Sfinţi n'a ajuns încă la desăvârşire, şi că făgăduinţa lui Dumnezeu rămâne încă incompletă, pentrucă ea va fi împlinită odată pentru toţi aceia, cari sunt sfinţiţi prin sângele Domnului Isus Christos. Dar care este aceasta făgăduinţă a lui Dumnezeu şi care este acea desăvârşire a firei noastre, despre care vorbeşte apostolul? Nu este altceva decât zeificarea naturii noastre şi acea adopţiune divină, de care Dumnezeu însuşi a vorbit în chipul următor: «Eu am zis: dumnezei sunteţi şi fii ai Domnului». (Ioan X. 34). In favoarea acestei zeificări a avut loc întruparea, după mărturia aceluiaş apostol, care a zis: «Iar când a venit plinirea vremei, a trimes Dumnezeu pe Fiul său, cel născut din femee, care s'a făcut subt lege. Ca pre cei de subt lege să-i rescumpere, ca să luăm moştenirea fiască». (Gal. IV. 4. 5.)

Intr'adevăr, celace este și se chiamă Fiu al lui Dumnezeu este cu necesitate Dumnezeu, după cum celce este și se numește fiul omului este cu necesitate om.

Acum, care este calea Domnului, pe care cuvântul dumnezeesc ne poruncește să o pregătim, și care ne va conduce către înalta noastră destinațiune? Am putea-o defini: desvoltarea și aplicarea întrupării lui Dumnezeu și a zeificării omului, după timpurile, pe care Dumnezeu le-a hotărît în înțelepciunea sa cea vecinică.

Jumătate din aceasta cale și o parte din ceealaltă s'a împlinit: este ceeace numim *trecut*. Cealaltă, pe care o numim *viitor*, se deschide înaintea noastră; numai cât pentru a umblà pe ea, noi avem nevoie de lumină, căci fără lumină nime nu poate merge, nici chiar pe cărarea cea mai largă și cea mai dreaptă: «Cel ce umblă întru întunerec, nu știe unde merge». Iată pentru care pricină facem încercarea să răspândim oarecare lumină cu privire la aceasta cale dumnezeiască, ca să știm, în ce chip ni se cade să umblăm pe ea.

II.

Toți ceice voiesc să umble în calea Domnului sunt datori să fie cu băgare de seamă la trei puncte principale, pe cari le-am arătat: începutul, mijlocul și sfârșitul. Intru început am pus ființa vecinică, *pe Tatăl*. Noi avem să-l concepem ca pe un Dumnezeu real și personal, binele și frumosul prin ființă, ca pe un Dumnezeu, care este, care trăiește, care voiește, care lucrează cu o înțelepciune și c'o putere nemărginită. La mijloc am așezat pe Cuvântul cel întrupat, pe Isus Christos, Dumnezeu și om desăvârșit, aparținând la Dumnezeire prin firea sa dumnezeiască, la omenire prin natura sa omenească; fiind *o singură persoană*, mijlocitor între timp și eternitate, între finit și infinit. La sfârșit am pus pe om, împreunat cu Divinitatea prin Isus Christos și în Isus Christos.

Acum ca să mergem către scopul final al omenirii, adecă către zeificarea sa (sfințirea sa), să examinăm ce fel este natura și condițiunile (acestei zeificări), conform cărora avem să ne îndreptăm pașii în calea lui Dumnezeu.

Mai întâi care este natura zeificării omenirii? Pentru a aveà despre aceasta o idee clară și exactă, trebuie să cunoaștem mai înainte de toate, ce este Dumnezeu și ce fel de idee avem să ne facem despre ființa lui. Prin cuvântul *Dumnezeu,* noi înțelegem o ființă, care pricepe toate, care poate toate, a căruia lucrare și voință sunt esențialminte bune; o ființă desăvârșită, prea fericită, care-i mulțumită cu sine însași.

Ideea despre zeificarea omenească se deduce cu necesitate din cea despre Dumnezeu; putem așadară să o definim: «O îm-

părtăşire cât e cu putinţă mai desăvârşită cu însuşirile (atributele) lui Dumnezeu, care (împărtăşire) va face aşa de fericită firea noastră, cât o permite aceasta fiinţa ei.» Zicând că omul va ajunge Dumnezeu, înţelegem, că omul se va împărtăşì din înţelepciunea, din puterea, din bunătatea lui Dumnezeu, aşa fel, încât — după cum zice sf. Sscriptura — vom fi aşa-zicând *asemenea lui, transformaţi întru Dânsul.*

O teorie psichologică despre firèa noastră, şi făgăduinţele lui Dumnezeu însuşi, cuprinse în Noul-Testament, se sprijinesc reciproc pentru a constată acest sublim adevăr: că destinaţiunea omenească este zeificarea, şi că suprema Provedinţă conduce spre aceasta ţintă toate faptele, cari se petrec în timp.

Reflectând asupra noastră înşine, noi observăm în noi o dorinţă înăscută şi nelimitată *de a şti, de a puteà* şi *de a lucrà* întotdeauna cu desăvârşire. Dumnezeu, creindu-ne a întipărit asupra firii noastre *imaginea* înţelepciunei sale, a puterii şi a bunătăţiii sale, ca pe *un tip,* a căruia realizare nu vom dobândi-o decât prin zeificarea noastră. Cetim în dumnezeiasca Scriptură: «Celace crede întru mine, lucrurile care eu fac şi acela va face; şi mai mari decât acestea va face». (Ioan XIV, 12.) Aceasta făgăduinţă corăspunde poftei de *putere.* Ea ne asigură, că noi vom primì puterea dumnezeiască şi că vom face astfel de opere, cari «numai la Dumnezeu sunt cu putinţă». «Mângăitorul, Duhul cel Sfânt, pe care-l va trimite Tatăl întru numele meu, acela pe voi vă va învăţà toate, şi va povăţuì pe voi la tot adevărul». (Ioan XIV. 26; XVI, 13). Aceasta făgăduinţă corăspunde dorinţei de *ştiinţă.* Domnul nostru şi învăţătorul Isus Christos ne va face să vedem lămurit natura lui Dumnezeu, a Părintelui său, şi nu va lăsà în sufletul nostru nici un fel de îndoială sau de neştiinţă. Sfântul Ioan a scris în epistola sa cea dintâi: «Iubiţilor, acum fii ai lui Dumnezeu suntem; şi încă nu s'a arătat ce vom fi. Ci ştim, că când se va arătà, asemenea lui vom fi: că-l vom vedeà pe el precum este» (I Ioan III, 2). Ceeace însemnează, că noi vom vedeà limpede pe Dumnezeu, şi că vom fi înşine asemenea lui Dumnezeu.

Tot astfel cetim în evanghelia sfântului Ioan: «Celace rămâne întru mine, şi eu întru el, acela aduce roadă multă: că fără de mine nu puteţi face nimic» (Ioan XV, 5). Această făgăduinţă corăspunde dorinţei *de a lucrà cu perfecţiune.* În chipul acesta făgăduinţele dumnezeeşti corăspund tuturor dorinţelor firii noastre.

Aş puteà înmulţì mărturiile, citând mai multe alte texte din sfânta Scriptură. Însă pentru ce folos? Întreaga sfânta Biblie proclamă acest adevăr: că Dumnezeu în bunătatea sa, a voit să facă o creatură, care să fie odată *zeificată* şi asemenea lui, atâta cât

îngădue aceasta deosebirea celor două naturi finită și infinită. Eu nu pot să nu mă încred nici în cartea conştiinţei mele, nici în cea a Testamentului lui Dumnezeu sancţionată prin sângele lui Iisus Christos. În cartea conştiinţei mele cetesc: «Am dorinţa de a fi zeificat». În cartea dumnezeească cetesc: «Fii desăvârşit, precum Tatăl tău cel ceresc desăvârşit este; într'o zi vei fi asemenea Lui, identificat cu El». Aş puteà după toate acestea, să mă îndoiesc de firea mea şi despre destinaţiunea mea?

Însă sub ce fel de condiţiuni poate omul ajunge la zeificare, care este scopul nostru? Acest lucru îl vom examinà în cele următoare.

III.

Am dovedit, că destinaţiunea omenească nu poate fi altceva decât însaş zeificarea; că această zeificare constă, potrivit aspiraţiunilor firii noastre şi amăsurat mărturisirii confirmative a sfintei Scripturi, într'o participare într'atâta de perfectă, cât o îngăduie firea noastră, la înţelepciunea, puterea şi la bunătatea lui Dumnezeu, participare, am zis, prin care natura noastră va ajunge fericită şi completă. Dară sub ce condiţiuni vom puteà noi să ne împărtăşim cu aceste atribute dumnezeeşti? Această întrebare voim să o cercetăm acum.

Aceste condiţiuni se deduc în mod natural:

1° din natură omenească; 2° din voinţă dumnezeească.

Printre însuşirile esenţiale, cari le observăm în natura omenească, aceia care ne izbeşte privirea mai mult decât celelalte este cea a sociabilităţii. Omul este în mod firesc o fiinţă socială, conform cu definiţiunea lui Aristot, şi prin urmare fără de societate el nu e în stare nici să trăiască pe pământ, nici să ajungă la destinaţiunea sa cea înaltă. Sau, condiţiunea esenţială pentru orice societate, este *legea*. După o maximă din vechime, ea este (legea) *sufletul cetăţii* (l'âme dela ville). Dacă, pentru existenţa omului, trebue să existe o societate, tot asemenea pentru existenţa societăţii, e necesară existenţa unei legi, ceeace presupune o dregătorie, care să o aplice. Dară nu orice lege, nu oricare ocârmuire ne poate pe noi conduce către destinaţiunea noastră; trebue o lege, o conducere, care să fie în raport cu această destinaţiune. Şi această destinaţiune fiind supranaturală, divină, în mod necesar e de lipsă, ca legea, care ne conduce către dânsa, să fie dumnezeească, ca dregătoria, care o aplică să fie însuş Dumnezeu.

E lucru evident, că o lege *zeificătoare*, pentru a zice astfel, nu poate venì decât dela Dumnezeu, şi un rege aşa zicând *zeificător* nu poate fi decât Dumnezeu însuş. Căci dacă noi recunoaştem, că Dumnezeu singur poate divinizà, adecă să completeze firea noastră, trebue să recunoaştem şi aceea, că Dumnezeu

singur cunoaşte legea *zeificătoare;* şi dacă aplicarea unei legi presupune cunoaşterea ei desăvârşită, este sigur, că nime altul nu va puteà să-i facă aplicarea în afară de Dumnezeu. Noi nu tăgăduim, că omul e în stare să înveţe şi să practice această lege. Dar pentru a o învăţà el are nevoe de un învăţător; şi pentru a o aplicà are trebuinţă de un exemplu. Ştiinţa se 'ntroduce în suflet prin urechi, însă virtutea intră în acelaş suflet mai ales prin ochi. Ştiinţa pretinde un învăţământ; virtutea cere un model.

În ce mod va puteà să domnească Dumnezeu printre oameni şi să aplice legea sa prin exemplul său? Acì se iveşte o mare dificultate. Ar fi fost cu neputinţă de deslegat această greutate înainte de întruparea Domnului nostru Iisus Christos. Dară astăzi, când suntem în posesiunea luminei, care emanează din acel soare dumnezeesc, care străluceşte pe orizontul lumii noastre; când avem mărturia afirmativă a istoriei a tot ceeace numim trecut, avem datoria să o înşirăm printre axiomele tot aşa de sigure ca şi adevărurile matematice. În virtutea analogiei, care leagă pe om cu Dumnezeu prin *Dumnezeu-Omul,* noi înţelegem, că Dumnezeu prin mijlocirea lui Christos, comunică cu lumea; căci Christos, Cuvântul întrupat, a dat societăţii omeneşti o lege dumnezeească, şi a aplicat-o prin pildele sale. În felul acesta eu văd pe om într'o societate dumnezeească, bucurându-se de o lege dumnezeească sub o ocârmuire dumnezeească.

Biserica, care este această societate, are toate cele de lipsă pentru a ne face să ajungem la destinaţiunea noastră cea nemuritoare. Ea formează pe pământ o societate printre societăţile curat omeneşti, cu cari ea nu poate fi nici identificată, nici amestecată, deoarece ea se deosebeşte de acestea prin Regele său cel vecinic, prin legea sa divină şi prin scopul său suprem. Statele au ca şi biserica, legile lor, ocârmuirile lor şi scopul lor. Însă toate acestea sunt pământeşti, omeneşti, trecătoare şi se mărginesc la vieaţa de acum. Biserica dimpotrivă poate susţineà cu tărie: «Legile mele nu vin decât dela Dumnezeu însuş; regele meu este pururea acelaş, este întemeetorul meu, mântuitorul, învăţătorul meu, Iisus Christos, fiiul unic al lui D-zeu, care domneşte întru mine, care se supune cel dintâi legilor sale şi care-mi dă în chipul acesta exemplul oricărei virtuţi. Scopul meu este cel mai mare, cel mai nobil, cel mai înalt, ce se poate închipuì, este zeificarea membrilor mei, desăvârşindu-i atât de mult, cât sufere acest lucru natura lor».

Cine ar puteà — după toate acestea — să confunde biserica cu statul? Ea se deosebeşte de acesta, dupăcum se deosebeşte cerul de pământ. Biserica este întotdeauna *una,* pentrucă are totdeauna acelaş rege, totdeauna aceleaş legi, totdeauna acelaş

scop. Caracterul ei este neschimbabil, existenţa ei nemuritoare; câtă vreme statele se schimbă şi se succed, neavând vre-odată nici aceleaşi guverne, nici aceleaşi legi, constituţiile lor n'au totdeauna acelaş scop.

Condiţiunea esenţială pentru a ajunge la destinaţiunea noastră este aşadară să intrăm în societatea dumnezeească; dar unde este aceasta? cu alte cuvinte care este adevărata biserică a lui Iisus Christos? La această chestiune trebue ca să răspundem.

IV.

Adevărata societate dumnezeească.

Dupăcum — în timpurile vechi — Israil împărţit în douăsprăzece triburi, împreunate într'o singură împărăţie, s'a fost despărţit şi desbinat în două regate vrăşmaşe, aşa noul Israil, pe care Domnul l-a ales din toate popoarele şi din toate seminţiile pământului, a fost aşişderea împărţit în două părţi. Creştinismul dupăce a triumfat asupra păgânismului şi a ereziilor, şi şi-a înălţat tronul său în mijlocul lumei civilizate, s'a desbinat în urma unor judecăţi, pe cari singur Domnul le cunoaşte.

Există între aceste două sfăşieri o analogie izbitoare. Cele douăsprăzece triburi din Israil s'au împărţit într'un chip cu totul inegal; au fost deoparte 10 triburi, şi de cealaltă numai două. Dară pe cât de mult întreceà Israil, sau cele zece triburi — cu numărul — pe celelalte două, sau pe Iuda, pe atâta Iuda covârşià pe Israil în prerogative. Templul, cultul, archa, testamentul, făgăduinţele, Dumnezeu, cu un cuvânt, rămaseră cu minoritatea; şi majoritatea căzù din rebeliune în idolatrie şi 'n greşală.

Creştinismul încă este divizat în două părţi: papismul şi ortodoxia. Cel dintâi, care îşi are scaunul său în Apus, se mândreşte cu numărul aderenţilor săi. Ortodoxia, care rezidă în biserica orientală, se extinde numai asupra alor mai puţine naţiuni, pe cari le putem asemănà cu cele două triburi a lui Iuda şi a lui Beniamin. Însă cu cât ortodoxia este de desubtul păgânismului cu privire la număr şi cantitate, cu atâta o întrece prin credincioşia ei faţă de tradiţiunile părinteşti. Ea are templul cel vechiu, vechia doctrină, instituţiunile antice; ea nu recunoaşte de cap al ei decât unul, pe Iisus Christos.

Se pare, că papismul ţine puţină socoteală de aceste avantagii şi preferă inovaţiunile sale; în loc de a se sprijinì pe tradiţiunile anticităţii, îşi pune toată încrederea în însemnătatea sa numerică, în sabia, în aurul său.

Regatul lui Israil, sau al celor zece triburi, cu toate că mai număros, a fost cel mai slab, deoarece a fost nimicit cel dintâi;

cel al lui Iuda, mai puţin număros, a fost mai puternic, fiindcă a dăinuit — după prorocia patriarhului Iacob, până la venirea Domnului nostru Iisus Christos. Să ni-se dea voie prin urmare să profeţim şi să zicem, că împărăţia ortodoxiei se va continuà pe pământ până la a doua venire cu mărire a Domnului nostru; însă împărăţia papismului, materialistă şi pământească, va dispăreà de pe pământ, ca şi toate domniile, ce vin din această lume. Lui Dumnezeu îi place a se pune întotdeauna de partea celor slabi şi smeriţi cu inima, pentru a-şi arătà puterea sa, dupăcum a fost scris: «Şi cele slabe ale lumei a ales Dumnezeu, ca să ruşineze pe cele tari». (I. Cor. I. 27).

De teama, ca să nu crează cineva, că noi zugrăvim gratuit papismul în colorile cele mai întunecate, în timp ce pentru ortodoxie păstrăm toate trăsăturile frumseţii, vom judecà cele două Biserici, nu din reproşurile, ce-şi fac în mod mutual, ci din cuvintele, cu cari fiecare se recomandă în faţa lumii. Căci după mărturisirea evanghelică, judecata, ce se întemeiază pe cuvintele celui ce este judecat, este o judecată dreaptă, conform cu acest cuvânt «Din gura ta te voiu judecà, slugă vicleană» (Luca XIX, 22).

Ce zice papismul? «Eu am dreptul să guvernez şi să conduc pe toţi creştinii şi toată lumea după voinţa mea, pentru singurul motiv, că eu sunt în Roma şi fiindcă scaunul din Roma este acela al Sfântului Petru, Petru a fost cel dintâiu printre apoştoli, singur Petru a primit dela Domnul cheile adecă puterea, eu sunt urmaşul sf. Petru prin urmare eu sunt pe pământ capul Bisericii, mie au să se supună toţi aceia, cari aspiră să fie mântuiţi întru Isus Christos. Toţi aceia, cari sunt contrari acestui drept dumnezeesc, nu sunt creştini, n'au nici o parte la împărăţia cerurilor, pentrucă eu singur posed cheile acesteia, şi eu nu voiu îngădui nici unuia din vrăşmaşii mei să între într'ânsa. Pentru susţinerea puterii mele spirituale, am lipsă de o putere timporală, şi am primit-o aceasta dela Dumnezeu pentru scăparea şi conservarea mea. Pronia dumnezeiască, prevăzând, că puterea spirituală nu va fi de ajuns pentru menţinerea pe pământ a prerogativelor mele şi a adevărului creştin, care lăcuieşte întru mine, a voit să mă investească cu aceasta putere timporală. Dacă m'aş despoià de aceasta, eu aş fi mort îndată şi adevărul creştin ar dispăreà de pe pământ». — Acesta este glasul papismului. Putem să rezumăm învăţătura lui în aceste două aserţiuni: «Eu sunt urmaşul Sfântului Petru; deci eu am dreptul să guvernez lumea întreagă după voinţa mea.» — «Eu am şi voiu aveà în posesiunea mea totdeauna aceasta sabie, pentrucă eu am primit dela D-zeu, aceasta binecuvântare a lui Esau: «Cu sabia ta vei trăì.» Cea dintâi aserţiune corespunde puterii spirituale; cea de a doua

celei timporale. Astfel este papismul după propria sa mărturisire.

Să ascultăm acum ortodoxia:

«Eu sunt consoaţa curată a Fiului lui Dumnezeu; eu am sfânta datorinţă de a păzi credinţa Soţului meu. Intreaga doctrină şi toate poruncile Domnului meu Isus Christos sunt păzite în adâncul celor din lăuntru ale mele, după cum legea dumnezeiască fuse păstrată în arca Vechiului Testament. Când îmi deschid gura, nu să aud decât cuvintele Domnului meu; şi cela ce mă ascultă, ascultă pe Isus Christos însuşi. Celce se lapădă de mine se lapădă de Iisus Christos însuş. Având conştiinţa că eu sunt trupul Mântuitorului meu, nu pot purtà decât un singur cap, care este acela; care m'a scăpat de moarte şi de osândă; care mă îndreptează şi mă conduce cu o înţelepciune desăvârşită. Intreaga mea viaţă de pe pământ nu-i altceva, decât o imitare şi o icoană a vieţii lui Isus Christos. Eu trăiesc, după cum a trăit el, plină de Duhul Sfânt. Eu propoveduiesc adevărul, după cum l-a propus el; mă rog lui Dumnezeu, cum el s'a rugat; mă alătur crucii, după cum el s'a legat de cruce; în sfârşit eu triumfez, după cum el a triumfat. Domnul meu Isus Christos nu se apără cu sabia asemenea regilor pământului; tot aşa şi eu despreţuiesc a-mi luà refugiul la acest mijloc pentru a-mi susţineà autoritatea mea spirituală, care este nemuritoare şi invincibilă. Toată puterea-mi vine dela Soţul meu, şi n'am a mă teme de nimica, răzimându-mă liniştită pe braţul său cel atot-puternic. Eu sunt cea care am moştenit binecuvântarea patriarhului Iacob, şi nu voiesc să trăiesc, asemenea fratelui meu Esau, în virtutea unei săbii materiale, ci în puterea unei săbii duhovniceşti, a acelei săbii, pe care o arătă Sfântul Pavel, când ziceà: «Că în trup umblând nu ne oştim trupeşte; Că armele oştirii noastre nu sunt trupeşti, ci puternice prin Dumnezeu spre stricarea zidurilor. Cu care surpăm izvodirile minţii şi toată înălţarea, care se ridică împotriva ştiinţii lui Dumnezeu, şi robim toată mintea spre ascultarea lui Christos». (II. Cor. X. 3, 4, 5.) Iată cele două societăţi creştine. Acum mă adresez inteliginţii tuturora, cari voiesc a se numì creştini, şi îi întreb: Care din două trebue să o alegem? Papismul sau ortodoxia? Însă să mai aşteptăm puţin. Înainte de a judecà să ascultăm glasul adevărului însuş.

V.

Glasul adevărului.

Dupăce am auzit ortodoxia şi papismul, să ascultăm adevărul: «Atunci Iisus a grăit popoarelor şi învăţăceilor săi. Zicând: pe scaunul lui Moisi au şezut Cărturarii şi Fariseii». Ce făceau ei? «Închideau împărăţia ceriurilor înaintea oamenilor că ei înşişi neîntrând, nici pe ceice întră, nu-i lăsau să între». (Mat. XXIII, 1, 2, 14).

Papismul, după proprii săi prietini, se bazează pe succesiunea sfântului Petru, considerând această temelie ca cea mai neclintită. Lui îi place să exagereze prerogativele acordate acestui apostol, nu pentru a-i face cu ele vre-o cinste, ci pentru a trage folos din ele. «Petru — zice el, a fost *cel dintâi* între apostoli; Petru singur a primit dela Domnul cheile; Petru este temelia, piatra, capul bisericii». Dar pentruce oare atâţia titli atribuiţi sfântului Petru? De tot simplu — pentru a face să decurgă toate acele privilegii preţioase asupra aceluia, care şade pe scaunul, al căruia întemeetor ar fi fost el (Petru)! Însă nu poate cineva să ocupe scaunul lui Petru fără de a posedà prerogativele sale, şi cu nişte dispoziţiuni opuse acelora, ce le avú acest apostol? Scaunul lui Moisi erà sfânt şi organul adevărului, însă aceia, cari îl ocupau, erau pentru aceea interpreţii adevărului? Iisus Christos a susţinut contrarul şi ne-a învăţat să nu ne lăudăm de loc cu cutare ori cutare succesiune.

Acela, care şade pe scaunul sfântului Petru, poate închide înaintea oamenilor întrarea în împărăţia cerurilor, asemenea acelora cari au şezut pe scaunul lui Moisi. Succesiunea, pe care papismul o dă drept temelie a privilegiilor sale, nu dovedeşte prin urmare nimica în favorul său.

Adevărul osândeşte încă acest principiu, prin cuvintele, pe cari le cităm mai jos: Iisus Christos le spuneà într'o zi Iudeilor, că pentru a fi adevărat *slobozi,* trebue să observe cuvântul lui. Iudeii, mândri de strămoşii lor, răspunseră cu aroganţă, că ei erau slobozi, fiind sămânţă a lui Avraam. Iisus Christos le dete să înţeleagă, că lucrurile lor ar fi trebuit să fie mai vrednice de o astfel de origine. «De a-ţi fi fost — zise el, — fii ai lui Avraam, a-ţi fi făcut lucrurile lui Avraam; în locul acestora voi faceţi lucrurile diavolului; voi fii ai diavolului sunteţi, şi poftele tatălui vostru voiţi să faceţi, care ucizător de oameni a fost din început, şi întru adevăr n'a stătut, că nu este adevăr întru dânsul. Când grăeşte minciună, dintru ale sale grăeşte, că mincinos este, şi tatăl ei». (Ioan VIII, 39, 44). În sfârşit Iisus Christos, pentru a încurcà pe fiii cei mincinoşi ai lui Avraam, atâta de mândri de obârşia lor, le zise, că D-zeu ar puteà face din pietri adevăraţi fii a lui Avraam.

Hotărît lucru, papii nu se coboară mai direct din sfântul Petru, decât se coborau Iudeii din Avraam. Succesiunea din părintele poporului ales erà aşa de puţin lucru în ochii lui Iisus Christos, de îndată ce urmaşii făceau lucruri rele, ce poate însemnà în ochii săi succesiunea dela sf. Petru, dacă papii nu fac lucrurile acestui apostol? Noi suntem, zic ei, următorii sf. Petru, noi şedem pe scaunul său apostolic. Dar oare Iisus Christos n'ar

puteà să le spună, asemenea Iudeilor: «Dacă voi sunteţi următorii sf. Petru, faceţi lucrurile sf. Petru. Sfântul Petru erà ca o oaie în mijlocul lupilor; voi nu sunteţi oare ca nişte lupi în mijlocul oilor? Sfântul Petru păstorià turma mea nu cu sila şi despotismul, ci cu dragoste, nu cu agonisele urîte, ci cu osârdie şi desinteres; el nu stăpânià asupra moştenirei mele, ci pildă făcându-se turmei prin virtuţile sale (I Petru V, 2, 3): faceţi şi voi tot aşa»?

Dacă papii săvârşesc lucruri în opunere cu cele ale sf. Petru, Iisus Christos n'ar puteà să le vorbească tot aşa de pe faţă, ca şi Iudeilor şi să le spună nişte lucruri tot aşa de puţin măgulitoare?

Aşadară, în ochii lui Iisus Christos, temelia succesiunei, pe care papismul ar voì să se sprijinească, nu este o temelie solidă.

Am ascultat papismul, ortodoxia şi însuş adevărul. Pentru cine se pronunţă adevărul. Noi credem, că nime nu poate sta la îndoială cu răspunsul, că adevărul s'a rostit pentru ortodoxie împotriva papismului. Aşadară oricine poate în sinul bisericii ortodoxe să urmeze calea lui D-zeu şi să ajungă la destinaţiunea sa duhovnicească.

După *Macraki.* Trad. ***I. Beleuţă.***

UN POPOR PIERDUT: ARMENII DIN REGATUL UNGAR.

— O pagină încheiată din «evoluţia» religioasă a statului ungar. —

(Sfârşit).

Armenii sunt arătaţi în statistica dela 1900 ca având numai 277 suflete. Cităm un pasaj prea caracteristic din Darea de samă statistică regnicolară dela 1900 (Tom. X, pag. 84) «În urma contopirei Armenilor în maghiarime, dânşii sunt dejà în starea de perire totală; cifra lor de câteva sute s'a scris în partea cea mai mare în Gherla. Conscripţia dela 1880 a mai găsit 3523 indivizi de limbă armeană, la 1890 însă numai 2070, iar cu 10 ani mai apoi numărul Armenilor a fost numai de 277. Contopirea lor aşa dar a urmat extraordinar de repede».

Poate că aceşti 277 indivizi vor fi bătrânii, de cari spunem că-şi mai dau bineţe între Armeni pe limba lor.

Iar acum să auzim partea a doua a tristei poveşti despre «Ecclesia Armenica» şi «Natio Armenica» a veacului XVIII.

Pentru a fi cât mai bine înţeleşi, ne vom folosì textual de o mărturie contimporană cu noi.[1]

---

[1] «Az örmény ritus magyar missziója» de «Veridicus». Cluj, 1910 (?).

«În mijlocul elementelor polietnice distructive ale imperiului maghiar, dar mai ales între pornirile naționaliste separatistice din părțile ardelene, — națiunea maghiară alcătuitoare de stat poate să privească cu un sentiment satisfăcut la mica oază răcoritoare a patriotismului: la Armenii așezați în Ardeal la 1672».

«Acest fragment de popor oriental, cristalizat în sămânție maghiară, în toată ființa sa, a devenit cu sentiment maghiar; la așezarea sa în țară chiar, a renunțat la portul național și a îmbrăcat haina ungurească, pentruca și cu exteriorul să-și documenteze alipirea nestrămutată față de patrie.

«Cu o energie de admirat și-a însușit limba statului, comerciului indigen i-a dat un avânt ne mai pomenit până atunci...

«Totdeauna a stat alăturea de cavalereasca națiune maghiară, cu ea s'a bucurat de succese, dupăcum cu dânsa și-a vărsat sângele în luptele de apărarea patriei, și în proporție cu contingentul său numeric, și astăzi (Armeanul) jertfește *mai* mult pe altarul culturii maghiare.

«Pe lângă susținerea pioasă a străbunelor obiceiuri armene păstrate în vieața familiară, astăzi Armeanul numai în privința fiziognomică și religioasă și-a mai păstrat caracterul extern al originei sale orientale» (Az örmény ritus magyar missziója» pag. 3).

După o atât de radicală prefacere etnică, socială-culturală și religioasă a Armenilor de odinioară, nu e mirare, că am ajuns zilele când poate chiar unul din urmașii suprimătorilor «bisericii» și «nației» armene ardelene face, în broșura citată, apologia ritului armean și a restituirii scaunului episcopesc armean.

Dar militarea aceasta pentru conservarea ritului și pentru restituirea scaunului episcopesc armean — să nu ne amăgim crezând altfel — are exclusiv un fond de altă natură decât religios: «Armenii, dacă primesc episcopie armeană, peste o generație, două *își maghiarizează liturghia* ... Armenimea ar creà în această patrie *prima biserică națională maghiară*...

«Iată misiunea Armenilor maghiari...!» (pag. 6).

«Iată», așa îl înțelegem pe Pester Lloyd, care în 1899 (Nr. 78) și el vărsà pentru Armeni lacrimi ca acestea: «Pe când toate naționalitățile s'au putut organizà bisericește independent, ba chiar și azi se bucură de subvenție permanentă dela stat, pe atunci credincioșilor Armeni catolici nu li s'a făcut parte de nici un sprijin moral ori material, în afară de înarticularea în lege a bisericii lor». (o. c. pag. 16).

Durerea aceasta mare pentru Armeni, — pe care și noi o împărtășim ce e drept, dar din motive cu totului contrare, — o motivează al nostru «Veridicus» cu aceea, că, zice, Armenii me-

rită de-a dreptul să li-se spună, că sunt mai maghiari decât Maghiarii». (o. c. 19).

De o eventuală «rearmenizare» a Armenilor nu se mai ţine cont: ea este exchisă prin aproape desăvârşita maghiarizare a Armenilor, aşa că d'abià ici-colo numai bătrânii îşi mai dau bineţe pe armeneşte. (o. c. pag. 17—18).

Unui atare element desnaţionalizat respective maghiarizat aproape cu desăvârşire pot reclamà concetăţenii noştri fără nici o bătaie de cap reînactivarea episcopiei sale vechi şi acordarea de autonomie bisericească, irelevant că în aceeaşi vreme şi din aceeaş parte, care caută să zidească autonomia bisericii armene, se trage zi de zi tot mai mult temelia de sub autonomia bisericească, fondată pe legile aceluiaşi stat, a celorlalte neamuri nemaghiare.

«În Armean, Maghiarul nu s'a înşelat niciodată, şi nici nu se va înşelà niciodată». (o. c. pag. 22).

Un publicist ardelean a accentuat odinioară, că «în decurs de 30 ani am avut patru miniştri armeni. Las' să avem şi miniştri valahi... dar (Valahii) mai întâi să devină fii pe atât vrednici de încredere ai patriei, ca Armenii» (pag. 5).

*
* *

Am scris în rândurile de faţă, pe cât s'a putut cu cuvintele altora mai bine informaţi, trista poveste — bisericească, culturală şi socială — a Armenilor din regatul ungar, ca o ilustrare a manoperelor religioase.

Aceste manopere «religioase» ne sunt de altfel cunoscute din vechime chiar, cu toate mijloacele lor de o extremă silnicie şi brutalitate, desfăşurate pentru anihilarea oricăror alte credinţe religioase, în favorul latinizării în credinţă şi în rit.

Cu toate că veacul XIX a adus şi în regatul ungar egala îndreptăţire a bisericilor de deosebite credinţe, diplomaţia şi apucăturile ei totuşi au rămas aceleaşi în pornirea lor agresivă, cu aceea singură deosebire numai, că, în loc de latinizarea în credinţă şi în rit, şi în loc de silnicele mijloace medievale, şi-a fixat un alt scop şi şi-a ales alte mijloace, mai «moderne», cu cari să poată operà, cu oareşicare justificare, şi la lumina zilei veacului XX.

Latinizarea s'a substituit cu maghiarizarea, iar brutalităţii dovedite prin atâtea persecuţii sângeroase îi ţine locul tendenţa de a organizà tot atâtea biserici naţionale maghiare în coasta bisericilor ortodoxe şi a celor unite din patrie.

Singuri Armenii sunt azi în regatul ungar în situaţia, de a nu le mai trebuì episcopie în scopul maghiarizării *lor proprie.* Deplin maghiarizaţi fiind ei, episcopia pierdută în veacul XVIII li se poate restituì în dragă voie, fără vr'o frică de primejdia «rearmenizării». Din contră, cum am spus-o mai sus, dacă episcopia armeană ar fi restituită, reintegrarea aceasta firească s'ar face nu pentru a satisface unor necesităţi de ordine spirituală pe cari le respectă oricare stat, ci exclusiv spre scopul de a face *prozelitism de maghiarizare* printre celelalte neamuri din ţară.

Pentru aşa ceva însă ar fi puţini cei vr'o 20,000 Armeni, chiar şi dacă toţi ar fi — episcopi!

Dar nici nu isprava aceasta maghiară, mai mare ori mai mică, a episcopiei armene eventual reintegrate, este chestiunea de actualitate pentru noi, ci altceva.

Armenii ungari sunt îngenunchiaţi total, ca biserică, ca popor şi ca cultură specifică.

Slovacii, dimpreună cu Rutenii uniţi, sunt înjugaţi la carul ierarhiei latino-ungare, care azi bate aceleaşi cărări şi cătră acelaş scop, ca puterea de stat.

Numai Românii şi Sârbii, organizaţi în trei biserici autonome, două ortodoxe şi una unită, se mişcă ceva mai liber în cadrele autonomiei garantate prin legi de stat.

Iar acum, politica religioasă de stat şi alăturea de ea politica militantă a clerului latino-ungar, vor ca pe Românii şi Rutenii uniţi pe de-o-parte să-i îngremieze maghiarismului latin în cadrele unei «autonomii catolice ungare», iar pe de alta, ceeace nu ar puteà mistuì «autonomia catolică ungară», să cadă în ghiarele unei alte organizaţii, ce se proiectează în coasta bisericii unite — episcopia gr.-catolică maghiară.

Dar şi cele 2 biserici ortodoxe, română şi sârbă, sunt luate în combinaţia de a fi fericite cu episcopie ortodoxă orientală maghiară.

Între atari semne prevestitoare de grea primejdie — avem să ne scoatem toate posibilele învăţăminte la oricine şi oriunde le-am aflà. Iar Armenii noştri, — despoiaţi de organizaţia lor proprie, bisericească şi chiar civilă, de odinioară, de limba şi cultura lor specifică, — ne prezintă un preţios învăţământ despre ceeace păţeşte un popor care-şi reneagă tradiţiile.

Pagina «Armenilor» în istoria politicei religioase a statului nostru s'a încheiat cu desfiinţarea lor.

Stă deschisă acum, de-o lungă vreme, «pagina» la fel a Slovacilor şi Rutenilor, şi, poate, nu-i departe vremea, când în

acelaş fel să se încheie şi pagina lor. Cel puţin aşa se dreg lucrurile.

Se deschide acum o nouă «pagină», sub titlul de «episcopie greco-catolică maghiară» şi de «episcopie ortodoxă maghiară», şi este rândul bisericii româneşti de cele 2 credinţe să lase ori nu să se încheie şi această pagină la fel cu ceea a Armenilor.

Căci lucrurile în această direcţie îşi iau cursul!

Gh. C.

EDUCAŢIA CREŞTINĂ A VOINŢEI.

— După Petrow. —

«Împărăţia lui Dumnezeu e în voi». (Luca, 17, 21).

«Împărăţia cerurilor se sileşte şi silitorii o răpesc pe ea». (Matei, XI, 12)

Omul e o fiinţă cât se poate de complicată. Se naşte şi trăeşte cu o mulţime de instincte, care variază atât în privinţa însuşirilor lor, cât şi cu privire la intensitatea ivirii lor. Există trebuinţi spirituale, intelectuale, estetice şi morale; însă există şi mai mult instincte sau trebuinţi fizice şi corporale. Satisfacerea acestora aduce cu ea o vieaţă vegetativă sau animalică, fără chestiuni spirituale, fără ideal, fără aspiraţii mai înalte, drept vorbind, nu vieaţă, ci vegetare. Asta e forma rudimentară şi inferioară de vieaţă.

Satisfacerea trebuinţelor intelectuale dă omului posibilitatea de a se orientà în vieaţă. Cu ajutorul ştiinţei, omul, prin raţiunea lui examinătoare şi cu fiecare generaţie nouă cunoaşte din ce în ce mai bine universul, care e arena activităţii lui; îşi determină mai bine aptitudinile şi e mai îndemânatic în stăpânirea forţelor naturii. Insă, asta nu-i totul. Omul nu e numai spectatorul dramei care se desfăşură în faţa lui, ci o persoană cooperatoare, care participă în mod nemijlocit la ea. Chestiunea felului cum îşi va folosì forţele cunoscute, a rolului pe care şi-l va alege: dacă va fi un erou nobil, un conlucrător devotat la binele comun ori un vagabond inutil, sau un egoist învârtoşat — e o chestiune foarte serioasă, fatală chiar. Cunoaşterea datoriei nu-i dă puterea de a o îndeplinì. Izvorul tuturor acţiunilor omului e voinţa; şi pentruca omul să meargă pe calea adevărată şi raţională a vieţii, aleasă de el, nu-i de-ajuns numai cunoştinţa minţii, ci e nevoie de un act adecă de o exprimare externă a voinţii. Satisfaceţi trebuinţele inimii în modul cel mai potrivit, daţi inimii o perspectivă, care s'o înlănţue şi s'o extazieze; puneţi-i înainte un ideal, care, prin impresia covârşitoare a mărimii lui, să subjuge voinţa omului şi veţi aveà o vieaţă aşa cum trebue să fie şi cum poate fi. Gro-

zăvia vieţii care ne înconjoară, fondul întunecos şi neîmbucurător al ei, se explică numai prin neglijarea trebuinţelor inimii şi apare ca rezultatul unei voinţi stricate şi rele a omului.

De aceea, am fi ispitiţi să credem că ştiinţa care tratează despre adevărata educaţie a voinţii trebue să se cultive foarte mult la noi. «In schimb, scrie un autor francez, e de mirat că oamenii recunosc pretutindeni trebuinţa învăţăturilor şi cunoştinţelor; şi îşi dau toate silinţele în direcţia aceasta; numai ştiinţa vieţii n'o studiază şi nu vor s'o înveţe». Uitaţi-vă cum se îngrijesc părinţii de desvoltarea fizică şi spirituală a copiilor lor, şi cât de puţin se gândesc ei la educaţia morală a acestora. Ce atenţie şi ce îngrijire într'o privinţă şi ce indiferenţă remarcabilă, ce linişte nepăsătoare în alta! Astupă orice crepătură observată la ferestrile din camerele copiilor; feresc pe micuţi de orice umezeală, fie cât de mică, de orice curent, fie el cât de slab şi neînsemnat, li se dă hrană la ore regulate, ca doctoriile; îi culcă la ore anumite; urmăresc cu multă grije până şi cea mai neînsemnată tusă şi râgăială, auzită în camerile copiilor; urmăresc cu încordare orice urcare uşoară de temperatură observată la copil. Vine vremea când copii încep să înveţe; li se pun la dispoziţie toate mijloacele posibile de învăţat, cele mai superioare metoade de învăţământ: profesori acasă, guvernante şi repetitoare; ba chiar părinţii înşişi fac pregătirile de lipsă în vederea unei ore de studiu. Se dă cel puţin a suta parte dintr'o asemenea atenţie din partea părinţilor şi educatorilor, când e vorba de îngrijirile privitoare la educaţia morală a copiilor. Dacă copilul ajunge necioplit, ce-i mâhneşte şi mişcă mai mult pe părinţi: Stricăciunea morală prematură a sufletului copiilor, ori desvoltarea prea întârziată a minţii? Dacă într'un copil, odată cu creşterea în greutate, încep să se arate şi instinctele inferioare, supte de el odată cu laptele mamei şi nutrite de aceeaş atmosferă morală a camerei în care stau copiii, dacă, cu fiecare cuvânt nou, se arată din ce în ce cu mai multă putere, pofte, minciuni, ipocrisie şi alte viţii, inerente copiilor noştri, — primele semne ale stricăciunii morale a copilului — nu ne amintesc toate acestea de sgomotul făcut la arătarea primelor simptome ale boalelor copiilor precum: pojarul, scarlatina sau difteria.

Se cheltuesc, oare, toate silinţele necesare pentru găsirea cauzelor infecţiunii morale, se face oare şi desinfectarea morală necesară cum se face la boalele epidemice ale copiilor? Să trecem acum dela copii la tineri. Afară de marele număr de societăţi şi asociaţii, care există în sânul tinerimii studioase pentru întărirea desvoltării fizice şi sprijinirea cultivării ştiinţifice şi artistice, există, oare, cel puţin, uniuni morale izolate, care să-şi fi ales ca

scop săvârşirea şi întărirea educaţiei morale personale. Toate acestea sunt chestiuni la care realitatea ne dă răspunsuri dureroase şi sdrobitoare. Nu-i greu să vedem dece lucrurile stau aşa de rău. In economia politică e o lege după care, cultivarea unei întinderi mari de pământ începe totdeauna cu parcelele mai puţin productive, dar uşor de lucrat şi sfârşeşte cu bucăţile de pământ cele mai roditoare, care cer mai multă muncă şi mai multe săpături adânci spre a puteà fi cultivate. Exact acelaş lucru îl vedem şi în domeniul educaţiei. Şi aici, de obiceiu trebue să începem cu învăţarea şi împroprierea apariţiilor celor mai puţin complicate, care au mai multă influenţă asupra acţiunilor noastre şi tocmai târziu să trecem la fenomenele esenţiale, adânc înrădăcinate, care sigur că cer mai multă osteneală şi mai multă atenţiune, însă, în schimb, se oglindesc în vieaţă cu mai multă tărie şi sunt de mai mult folos. Incontestabil că e mai uşor să întărim organismul fizic al copilului, făcându-l mai svelt şi mai abil sau să înbogăţăţim mintea copilului cu cunoştinţe multilaterale şi să-i formăm gustul pentru frumosul artistic, decât să formăm în ei un caracter moral desăvârşit, îndreptându-le voinţa spre căutarea adevărului veşnic şi a frumuseţii sufletului»; şi totuş acesta formează esenţa omului. Inţeleptul roman Epictet zice: «Ve-ţi face cel mai mare serviciu statului, dacă, în loc să ridicaţi clădiri înalte, vă ve-ţi silì să înălţaţi sufletele concetăţenilor voştri; căci e mult mai bine ca oamenii cu suflet mare să se mulţămească cu colibe inferioare, decâsă ştii că în camere măreţe se ascund suflete mici». Swift în «Guliver» al lui, ne sfătueşte ca, la alegerea persoanelor administrative, a funcţionarilor statului, să dăm mai multă atenţie însuşirilor morale decât capacităţilor şi talentelor lor. După părerea lui, cele mai înalte daruri ale spiritului nu pot înlocuì însuşirile morale şi de aceea, e foarte primejdios lucru să încredinţăm funcţiuni conducătoare oamenilor bine înzestraţi din punct de vedere spiritual, dar cari n'au un puternic sprijin normal, fiindcă la un om cu bune intenţii, o greşală comisă din neştiinţă, nu poate aveà urmări atât de fatale pentru binele general, ca activitatea unui om stricat moralmente, care — mulţămită talentelor lui are posibilitatea de a-şi desvoltà şi ascunde şi mai mult viţiozitatea.

Rousseau adaugă: «Fiecare poate fi un «domn mare», însă, nu fiecare e în stare să fie *om*». Ca să fii om în adevăratul înţeles al cuvântului, trebuie să munceşti cu tărie asupra ta însuţi, să duci o luptă plictisitoare şi stăruitoare cu instinctele animalice grosiere, şi să ai continuu privirea îndreptată spre cel mai înalt ideal al vieţii. Şi tocmai aici se ascunde greşala de căpetenie a felului nostru de educaţie. Mulţi cred că trebuie numai decât să

arătăm copiilor ce e bine și ce e rău și în urmă ei vor face numai bine. În majoritatea cazurilor, rezultatul moral ce se poate ajunge prin educație, e mai mult un rezultat al educației inimii și voinței, decât al minții. Numai dacă, în loc să arătați copilului că cutare lucru e bun și cutare e rău, dimpotrivă îl faceți să *simtă* lucrul acesta; numai dacă (prin exemplul vostru propriu sau prin exemplul altora) îl faceți să *iubească* virtutea și să urască vițiul; numai dacă întăriți în el instinctele nobile și slăbiți pe cele inferioare, numai dacă chemați la vieață sentimentul binelui, amorțit până acum; numai dacă înfiltrați în el năzuința simpatică spre el, numai așa, zic, veți crește într'adevăr pe copil și veți face din el un adevărat om. Filozoful moralist german Hilty zice: «Îndoparea micilor copii cu învățături religioase o socotesc ca o greșală pedagogică, care pornește deobiceiu, dela un citat rău înțeles al lui Hristos. Într'adevăr știm că Iisus «iubià și binecuvântà» pe copii, însă, niciodată nu le-a propoveduit învățături înalte și nici nu le-a zis să-i urmeze lui (Com. Ev. Mat. 18, 2. Marcu 10, 16; Luca 18, 16). Copiii au nevoie mai mult de iubire și de exemple decât de învățături religioase. De cele mai multe ori, însă, mulțimea celor din urmă (care sunt și mai ieftine) stă în raport invers cu mulțimea celor dintâi și, când vine timpul în care copiii să poată face singuri uz de religiune, mijlocul acesta, adesea, în ei e dejà uzat.» («Das Glück», I, 117).

Acum să vedem ce efecte are această direcție educativă asupra acelora cari au să vină în locul nostru, asupra viitoarelor generații! Atât în literatură cât și în societate în sinul tinerimii se simte mult lipsa unor interese mai înalte, micșorarea idealurilor și completa slăbire a voinței; nu mai avem luptători pentru o idee; conștiința, datoria, binele general sunt noțiuni uitate. Insă, de unde avem să luăm și idealuri înalte și caractere puternice și voințe de fier? Pe ogor crește numai ceeace am sămânat. Tinerimea ajunge așà cum o crește familia, școala și vieața. Un caracter moral desăvârșit, adecă o stăpânire de sine neclintită, o afirmare continuă în sufletul nostru a simțemintelor nobile și a ideilor morale împotriva instinctelor animalice nu-i înăscută. Caracterele nu se formează de vreo putere necunoscută în ateliere misterioase ale naturii, ci de noi înșine în mijlocul vieții înconjurătoare. Dacă în educarea tinerimii nu se dă atenția cuvenită formării caracterului, dacă se desvoltă inteligența, se formează gustul, și nu se educă voința, nu putem aveà, și nici nu vom aveà caractere până ce starea aceasta nu se va schimbà.

Aici cred de trebuință să mă opresc puțin asupra unei teorii a lui Schopenhauer, privitoare la chestiunea ce ne interesează. Vestitul Apostol al Pesimismului susține că caracterul se naște

cu omul şi nu se poate schimbà. Sub învălişul schimbăcios al diferitelor faze ale vârstei, al împrejurărilor, al cunoştinţelor şi părerilor, se ascunde, ca racul în cochilia lui, omul neschimbăcios şi pururea acelaş. Se schimbă doar formele apariţiunii, în care se arată caracterul în diferite timpuri şi în diferite împrejurări, dar caracterul însuş nu se schimbă. Cu aceeaş doză de răutate unul se poate sfârşì pe eşafod iar altul moare liniştit în sînul familiei. Una şi aceeaş cantitate de răutate se poate arătà la un popor în cele mai grosolane nelegiuiri: în ucideri şi mâncări de oameni (Kanibalism); iar la altul în intrigi de curte, apăsări şi certuri fine, prevăzătoare şi elegante chiar. Forma doar e deosebită, însă esenţa e aceeaş. Fie că apa se rostogoleşte spumegând de pe stâncă, fie că se coboară paşnic, ca pe ţărmul unui lac liniştit, fie că ţâşneşte în sus în formă de izvor, tot apă rămâne, cu toate particularităţile ei. Tot aşà e şi cu caracterul omului: se arată înt'ro formă deosebită şi în condiţii deosebite, dar în esenţă e unul şi acelaş. A schimbà caracterul, zice Schopenhauer, e tot atât de imposibil, ca şi când ai încercà să transformi aurul în diamant. Nu poţi scăpà pe un egoist de egoismul lui, după cum nu poţi despărţì o pisică de dragostea ei către şoareci. Orice om e acelaş şi rămâne continuu acelaş, în cele mai deosebite condiţii. Dacă caracterul s'ar schimbà mereu şi ar progresà din an în an, desăvârşindu-se, oamenii mai bătrâni ar trebuì să fie mai virtuoşi ca cei tineri; realitatea însă nu vorbeşte la fel. Toate raţionamentele acestea nu stau în picioare în faţa unei critici serioase.

Ele nu arată că caracterele nu se pot schimbà, ci numai, că, de obiceiu, nu se schimbă, şi că majoritatea oamenilor nici nu se încearcă să le transforme. Vrem mai bine să mergem înainte pe drumul, pe care l-am apucat, chiar dacă vedem că e rău, decât să apucăm pe un drum nou, serios şi frumos. Căci oamenii temându-se de lupta şi încordările, pe care le implică lupta cu ei înşişi şi cu mediul înconjurător, pentru cele mai înalte principii ale vieţii, mai de grabă se abat dela idealurile lor decât dela frumseţea şi liniştea vieţii. Însă, dacă omul, la întrarea într'o vieaţă independentă, în anii activităţii sale sociale face un compromis cu idealurile sale, se înţelege că la bătrâneţe n'are să fie un model de virtute şi — după Schopenhauer — în tot timpul vieţii va rămâneà credincios caracterului său. El nu se sileşte să-şi schimbe caracterul, nu ureşte răul, nu simte nevoia de a face o sforţare lăuntrică spre a distruge răul din sine şi spre a se scăpà energic de el şi astfel şi caracterul rămâne neschimbat; *asta* nu înseamnă însă că nu se *poate* schimbà.

Natural, dacă am puteà dovedì că orice luptă, în genere, e zadarnică, şi că omul, cu toate sforţările lui, nu se poate schimbà;

că, de pildă, egoistul nu se poate înălţà la sacrificiul de sine, că asasinul nu poate ajunge un samarinean milostiv, desfrânatul pierdut un ascet intransigent, am aveà un argument decisiv.

Însă, nu suntem de loc îndreptăţiţi a susţineà aşa ceva. Dimpotrivă, cunoaştem o mulţime de exemple când chiar cei mai răi, sub influenţa anumitor împrejurări, au ajuns eroi, săvârşind fapte nobile, în adevăratul înţeles al cuvântului. Mulţi sfinţi, ca tâlharul de pe crucea din Golgota, sunt mărturii vii în ceeace priveşte faptul cât de exhabrupte şi imediat se poate săvârşì o schimbare independentă a voinţei omeneşti.

Prin urmare, caracterul nu e ceva ce nu se poate schimbà; e un product a ceeace ni s'a dat dela natură şi a ceeace a făcut familia, şcoala şi — aici e esenţialul — noi înşine. De acum, dacă simţiţi în voi setea după ideal şi năzuinţa sfântă după bine şi adevăr, şi nu vreţi să dispară, fără a fi ajuns la desăvârşire, dacă nu vreţi ca vieaţa să vă înăbuşe visurile de aur, lucraţi la formarea caracterului vostru, oţeliţi-vă voinţa în serviciul unor idealuri scumpe, prin care vieaţa devine mai frumoasă şi omul într'adevăr om, năzuiţi spre cea mai bună biruinţă, care e biruinţa asupra voastră înşivă, asupra tuturor instinctelor josnice ale naturii. Cea mai frumoasă biruinţă e învingerea de sine. «Cine se învinge pe sine în aşa fel încât instinctele inferioare să asculte de raţiune, iar raţiunea să se supună în totul lui Dumnezeu», zice Toma à Kempis, «acela s'a biruit pe sine şi stăpâneşte lumea».

Ştim că biruinţa aceasta nu se câştigă uşor. Evanghelia ne spune: «Împărăţia lui Dumnezeu se sileşte», adecă se câştigă numai cu osteneală. Educarea morală de sine, desvoltarea statornică a naturii spirituale e o muncă care necesită observaţii constante şi o straşnică disciplină de sine. Nu înzadar a zis Petru cel mare, văzându-şi nerăbdarea şi neînfrânarea naturii lui: «Am înfrânt pe Streliţi, am biruit Sofia, am învins pe Carol XII-lea al Suediei, însă nu sunt în stare să mă stăpânesc pe mine însumi».

(Va urma).

Dim. I. Cornilescu.

PĂREREA PREOTULUI SAVA POPOVICI BARCIANU DIN RĂŞINARI

asupra unei gramatici româneşti, apărute în Viena la 1851.

În legătură cu articolul părintelui Emilian Cioran: «*O familie de preoţi în Răşinari*» apărut în Nr. 4—5 al «Revistei Teologice» din 1912, poate fi de interes şi următoarea comunicare, privitoare la al 5-lea preot din seria prezentată în acel articol.

Vasilie Ioanovici din Bucovina a publicat la 1851 în Viena «*Gramatica limbei româneşti pentru întâia şi a doua clasă a şcoalelor poporene*» (122 pagini) şi prin mijlocirea ministerului austriac de culte şi instrucţie a cerut, ca această carte să fie introdusă şi în şcoalele poporale române din Transilvania. Guvernul ardelean a transpus cartea lui Ioanovici episcopului Şaguna, s'o examineze şi să-şi dea părerea asupra ei (zu prüfen und zu begutachten, ob dieselbe auch für die romänischen Volksschulen Siebenbürgens sich eignen würde oder nicht?»

Şaguna a dispus, ca această «gramatecă» să se dee părintelui Savva Popovici spre opinie.

Sava Popovici înaintează la 25 Noemvrie 1851 următoarea opinie:

«Prea Luminate şi Inalt Prea Sfinţite
Domnule Episcop!

La graţioasa provocare a Inalt Preasfinţiei Voastre cu data 26 Oct. a. c. Nr. 692 spre a-mi da opiniunea în privinţa «gramaticii limbei româneşti pentru şcoalele poporene, compuse de V. Ioanovici şi tipărită în Viena», dacă aceasta s'ar potrivi şi pentru şcoalele noastre poporene din Transilvania sau nu? Umilit am de a face prin aceasta Inalt Preasfinţiei Voastre cunoscut: precumcă am cetit şi examinat numita gramatică şi după puţinele mele cunoştinţe, ce am în ramul acesta, am aflat, că n'ar fi tocmai potrivită pentru şcoalele noastre române de aici, din mai multe cauze:

a) Autorul deşì zice îndată la început:

»Gramateca ne învaţă cuvenit a vorbì şi a scrie o limbă» nu s'a ţinut însă de această regulă. Declinaţiunile sunt peste tot greşite. Genitivul sau lipseşte cu totul, sau e dat greşit mai cu seamă la Numeral şi Pronume. Acusativul în nimic nu se deschilineşte de Genetiv, deşì învaţă că Genitivul stă la întrebarea: a cui? şi Acusativul la întrebarea: pe cine sau pe ce? — Asemenea şi regulele în privinţa genului Substantivelor şi a formării Multoralului nu sunt lămurite. Dară nici vorbele nu sunt cu totul libere de greşele.

b) Uniformitatea în binescriinţă, cum o renumeşte Autorul, nici cum în decursul opului său nu o vedem observată. Aşa: Articul, Articulul şi Articule; Numeri şi numere, omenesc şi ominesc; gramatecal şi gramatical, dechinabil şi declinabil ş. a. m.

c) Mulţimea Neologismilor nu puţin întunecă regulele gramaticale, prin care geniul limbei sufere foarte. Eu nu pricep, pentru ce părţile vorbirei să nu se numească pe numele lor, precum s'a obicinuit şi la alte Naţiuni, ci să se numească unele numai cu numiri nouă: Insuşitiv, Părtăşitiv, Zicământ (verb) Azicământ, Legătivă, Simţitivă; bineleginţă, binescriinţă, poşezătiv, lucrătiv, trecătiv; stătiv (neutru) supunătiv ş. a. m.

Din acestea dară precum şi din altele asemenea, ce s'ar mai fi putut zice asupra Sintacsei (compunământ!) şi a ortografiei încheiu, că numita Gramatică întocmită în două tomuri pentru patru clase, după a mea părere aşa, precum se află acum nu s'ar puteà întrebuinţà în şcoalele noastre de studiu gramatical, neavând însuşirile cerute, de a învăţà pe şcolari regulele limbei într'un tip plăcut şi lesne de înţeles, spre a ajunge scopul dorit.

Pe lângă care a mea smerită opiniune reîntorcând şi împărtăşitele două Gramatici dimpreună cu Esmisul guvernial, rămân cu cea mai profundă veneraţiune

Al Inalt Preasfinţiei Voastre

umilit şi ascultător fiu

Sabba Popoviciu Barcianu m. p.,
paroh local şi Asesor consistorial decorat cu cruce de aur cu coroană pentru merite.

Comunicare de: Dr. I. Lupaş.

MIŞCAREA SECTEI ADVENTISTE ÎN ROMÂNIA ŞI SCRIERILE ÎNDREPTATE ÎMPOTRIVA EI.

Secta adventiştilor are puţini aderenţi între credincioşii bisericei noastre, dar are totuşi multe puncte comune cu nazarenismul dela noi. Vom stărui încâtva asupra credinţelor acestei secte, pentrucă adesea auzim ridicându-se aceleaşi acuzaţii la adresa bisericei noastre, pe cari i le aduc şi adventiştii.

Această sectă îşi are numirea dela cuvântul englezesc «advent»=venire, sosire, fiindcă aşteaptă a doua venire a Mântuitorului pentru de a întemeià o împărăţie de o mie de ani. E condusă deci de ideea chiliasmului vechiu. Adventiştii au 6 secte, cu aproape aceleaşi credinţe. Mai mult s'au răspândit adventiştii de ziua a 7-a, sau *sabatiştii* (pentrucă sărbează Sâmbăta în loc de Duminecă) prin strădaniile misionarului german Konrad. Aceştia afară de Chiliasm, — al cărui temeiu spun că s'ar aflà în Apocalips la cap XX 1—6, — şi de sărbarea Sâmbetei, mai au şi alte

învăţături deosebite de ale noastre. Nu admit ierarhia bisericească, au numai botezul şi sf. cuminecătură, deci 2 taine, dar cu o învăţătură plină de aberaţii; condamnă închinarea la icoane şi la sf. cruce şi astfel nici nu-şi fac niciodată semnul crucii; sunt contrari ai serviciului militar, nu admit jurământul etc.

Aceste învăţături au aflat aderenţi mai ales în populaţia săracă şi printre locuitorii din mahalalele Bucureştilor, unde au şi o revistă: «Semnele Timpului», şi organizaţie proprie. Încă în anul 1910 doi profesori de religie ai liceului din Ploieşti, observă că adventiştii sunt o sectă primejdioasă, care ameninţă legea strămoşască şi unitatea noastră naţională, cari au fost în decursul veacurilor porţile de aramă ale neamului românesc. Au văzut, că această sectă are predicatori pregătiţi, cari ştiu atrage în cursa lor pe cei slabi de înger. În urma adresei ce o au îndreptat cătră Mitropolitul-primat de atunci, Athanasie, Consistorul superior bisericesc a şi luat în 11 Maiu 1910 măsurile pentru îndreptarea răului (vezi revista: «Biserica Ortodoxă Română». Nr. 10 din 1911, pag. 991—997).

În aceeaş vreme însă, din îndemnul curat de a ţineà departe de trupul neamului curentul molipsitor al adventismului, au apărut în scurtă vreme şi câteva scrieri cari combat cu energie învăţăturile sectei acesteia şi cari merită atenţia mai ales a preoţimii. O atare scriere e: «*Dumineca, Botezul şi Ierarhia bisericească după adventişti*» de *Economul C. Nazarie*, prof. la facultatea teologică din Bucureşti, — apărută în Bucureşti 1910. Tipografia Cărţilor bisericeşti.

Cu preciziune şi claritate ne arată că dela Adam până la Moisi, deci timp de 2500 ani nici pomenire n'a fost despre sărbarea Sâmbetei. (Ei zic, că încă Adam şi Eva o au sărbătorit în raiu şi că Avram încă a primit poruncă dela Jahve să păzească Sâmbăta.) Sâmbăta s'a dat pe muntele Sinai, dar şi aici numai pentru Israiliţi, căci numai lor s'a dat legea şi astfel şi porunca a 4-a a decalogului, ceeace se vede şi din cuvintele Ap. Pavel care spune apriat, că păgânii n'au lege (Romani II. 14). Iar fiindcă Sâmbăta a fost semnul legăturei între Dzeu şi poporul cel ales (Ezechil XX. 10—12, 20), urmează, că dându-se la o parte prin venirea Mântuitorului legătura cea veche, s'a rupt şi semnul acesteia, adecă Sâmbăta.

Mântuitorul a mers în sinagogă Sâmbăta, nu că doar acesteia i-ar fi dat o deosebită cinstire, ci ca supunându-se legii, să rescumpere de sub blăstămul ei pe cei de sub lege (Galat. 4—5). Prin enunţiamentul dela Matei XII. 12, deja a abrogat încâtva sărbarea ei, iar pe ucenici i-a justificat pentru încălcarea ei (Matei XII 1—7). Prin cuvintele dela Marcu II 27—28 de asemenea a arătat că nu e obligată prăznuirea ei, iar slăbănogului în zi de Sâmbătă i-a zis să-şi i-a patul şi să umble (Ioan V. 8—11). Prin cuvintele: «să nu fie fuga voastră Sâmbăta şi iarna» (Matei XXVI. 20) n'a dat nici o deosebită însemnătate Sâmbetei, pentrucă aici nu e vorbă despre răsplata viitoare şi păcat, ci despre faptul, că iarna pe vreme grea şi Sâmbăta când porţile sunt închise (Neemia XIII. 19), fuga e anevoioasă.

Dacă Pavel sau alţi Apostoli au mers Sâmbăta în sinagogă, o au făcut pentrucă sinagoga erà cel mai bun loc şi Sâmbăta erà timpul spre a predicà despre Isus că e Hristos. Celor cari nu mergeau în sinagogă le predicau în «fiecare zi» şi «în piaţă» sau în areopag (Fapt. Ap. XVII. 17, 22). Dar cu toate acestea adventiştii ne pun întrebarea, că unde găsim în Testamentul Nou, că ar trebuì să prăznuim Dumineca? Ei încă nu pot justificà ţinerea Sâmbetei pe baza Test. Nou, dar zic: ne ţinem de cele vechi. Cum ne justificăm însă noi?

E adevărat, că nu găsim astfel de locuri, dar urmăm pilda Apostolilor. După învierea Mântuitorului, prima zi după Sâmbătă, adecă Dumineca, a devenit pentru mironosiţele muieri, cari s'au tânguit la groapa Mântuitorului, mai plină de bucurie decât Sâmbăta trecută (Mat. XXVIII. 9). Hristos în prima zi a săptămânei, adecă Dumineca, a frânt pânea pentru Sf. Euharistie, Dumineca a înviat şi s'a arătat ucenicilor, iar preste o săptămână în aceeaş zi s'a arătat iară. Dumineca au sărbat Apostolii Pogorîrea Duhului Sfânt şi nu Sâmbăta, cum spun adventiştii (pag. 27).

Dumineca o sărbătoreau creştinii cei dintâi; se adunau la slujba Dumnezeiască şi aprindeau lumini (Fapt. A. XX. 8). *Mântuitorul însuş la Ioan XVI. 20; XVI. 23, 26 prevesteşte Apostolilor sosirea acestei zile.* În urma acestora e clar, că Dumineca la creştini s'a sărbat de timpuriu, cum atestă Varnava, Sf. Ignatie etc. Adventiştii spun că mai târziu s'a introdus decum spun aceştia, dar se contrazic, deoarece odată afirmă că papa o a introdus, altădată că Constantin cel mare.

Botezul — zic ei — trebue administrat numai celor maturi, pentrucă spre a te puteà botezà ai lipsă de credinţă (Marcu XVI. 16.) Însă la Luca XVIII 15—16 se arată că şi copiii pot venì cătră Dzeu. Credinţa copiilor o mărturisesc naşii, dupăcum după credinţa părintelui, Domnul a vindecat pe fiiul omului de împărat (Ioan IV. 46—53; Matei XV. 21—23; Marcu IX. 17—25). Tăierea împrejur se săvârşià şi asupra copiilor, deci şi botezul trebue să se administreze, căci el înlocueşte tăierea împrejur. Din locul dela Cor. I. VII. 14 scot concluzia, că copiii sunt sfinţi, deci nu ar mai trebuì botezaţi.

Dar sunt numiţi sfinţi din cauza, că sunt născuţi în legătură legală şi necontrară sfinţeniei (pag. 40). Următoarele locuri: Ioan III. 5, Mateiu XXVIII. 19, Fapt. Apost, II. 31—41; III. 25, comp. Eremia XXXI. 34, Fapt. Apost. XVI. 14—15; XVI. 30—39; I. Cor. 16: toate sunt în defavorul lor. Un loc clasic e la Fapt. Ap. VIII. 14—17 unde se spune că Apostolii în Samaria au botezat o comunitate întreagă. E imposibil ca în aceasta să nu fi fost copii.

Cu privire la ierarhie, zicând că existenţa acesteia e nebazată la noi, se provoacă cu nedreptul la: Marcu IX. 38—39, dar nu iau în samă locurile dela I, Cor. XII. 3—11. Se referă tot cu nedreptul şi la locurile: I. Cor. XIV. 26—31, Efes. V. 19, Colos. III. 16, Galat. III. 28, dar spre a le interpretà corect nu ţin seamă de locurile: I. Cor. XII. 28—29, Efes. IV. 11—12, Iacob III. 1, Romani X. 15.

Preoţia îşi are originea încă de pe timpul patriarhilor — aceştia erau slujitorii şi învăţătorii. Îndată ce s'a dat legea, s'a ales neamul lui Levi pentru serviciul preoţesc. (Eşire XXVIII, 1—3).

Moise a împărţit ierarhia V. T. în 3 trepte, arhierească, preoţească şi levitică, iar cu 700 ani n. de Ch. s'a prezis că va venì vremea când Dzeu îşi va alege preoţi dintre credincioşi în genere (Isaia LXVI 18—21) şi nu numai din seminţia lui Levi şi urmaşii lui Aaron, ceeace s'a realizat întocmai, pentrucă Isus e preot după rânduiala lui Melhisedec şi nu după a lui Aaron (Ps. CIX. 4, Evrei VI. 20.)

În Test. Nou, Christos şi-a ales numai 12 Apostoli şi numai cătră aceia a zis cuvintele dela Ioan XV. 16. Numai lor le-a dat puterea să predice învăţăturile Sale (Matei X. 1—7, XIII. 11, Luca IX 1—6.) Numai lor le-a dat diferite prerogative: Ioan XV 26—27, Matei X. 19—20, Luca XXI 15. El a instituit deci ierarhia înainte de a se răstignì pe lemnul crucei. După înviere tot numai lor le-a dat autorizaţia de a propovăduì credinţa, de a administrà tainele (Matei XXVIII 18—20) etc. Niciodată n'a zis Mântuitorul tuturor credincioşilor să boteze, să înveţe, să ocârmuiască, ci numai cătră Apostoli. Apostolii au şi urmat cuvintelor Mântuitorului (Fapte V. 42; I. Cor. IX. 16, I. Cor. IV. 1.) Se face amintire de diaconi, prin cetăţi se aşază preoţi (Tit, I. 5), se institue episcopi (I. Timot. IV. 14, II. Tim. I. 6, I. Tim. III. 15.). Părinţii bisericei încă recunosc originea divină a ierarhiei bisericeşti, împărţirea ei în trepte şi sfera ei de activitate.

Cu toate acestea adventiştii nu recunosc ierarhia şi de aici se explică apoi, că aduc cele mai îndrăzneţe acuzaţii personale la adresa preoţimii; ei atacă vieaţa privată a acesteia, fără a se gândì la predicatorii lor. Impută preoţimii, că primeşte recompense pentru slujbele ce le face credincioşilor, dar în încăpăţinarea lor nu bagà în seamă cuvintele dela: Mateiu X. 9—11; Luca X. 7, a doua lege XXV 4, I. Cor. IX. 4—14, Numeri III. 46—51, a doua lege XVIII 1—5, Levitic III. 10—16, II. Tes. III. 8, 9; II. Cor. XI. 8. Noi deci sprijinim pe Biblie primirea recompenselor, dar ei cari din banii lor susţin casele de rugăciune, plătesc predicatori şi provăd pe propagandişti cu cele necesare, cu ce se justifică?

În chestia combaterii acestei secte a mai scris în 1911 P. Sa Arhiereul *Sofronie Craioveanu* în «*Pagini Teologice*» a. I. Nr. 4 şi 5, ocupându-se în special de istoricul ei.

Tot în anul 1911 *Econ. C. Nazarie*, combate învăţătura lor despre icoane în broşura: «*Cinstirea sfintelor icoane şi adventiştii*» (Bucureşti. Tip. Cărţilor Bis.) Părerile adventiştilor cari se razimă mai ales pe porunca a doua a decalogului, sunt eronate, pentrucă din context se vede lămurit, că se interzice numai închinarea la idoli existentă la păgâni. Aceasta se invederează dela Eşire XXV. 18; XXVI. 1. Din aceste locuri reiese, că Moisi a primit dela Dzeu poruncă să facă doi *Cheruvimi* de aur vărsaţi şi un Cheruvim lucru de ţesător, deci numai zugrăvirea idolilor n'a fost permisă. Nu-i adevărată afirmaţia că icoanele s'ar fi introdus numai după

sinodul dela 787, căci Ioan Damaschin încă în 760 a scris un tratat despre icoane.

În veacul al IV-lea istoricul Eusebiu spune că a văzut o mulţime de portrete de ale Mântuitorului, ale lui Petru şi ale lui Pavel, care s'au conservat până la timpul său (Istoria bis. şi vieaţa lui Constantin cel mare Trad. de Iosif Gheorghian. Bucureşti 1896, pagina 225).

Între multe altele ei întreabă, că dacă icoanele sunt sfinte, pentruce nu rămân nestricate? De ce nu fac minuni până vedem cu ochii noştri? Ei nu admit deci că ele ar face minuni şi astfel îşi uită de citatele dela Isus Navi III. 4, I. Imp. cap. IV—VI; Matei IX, XIV. 36, Luca VI. 19; Fapt Ap. XIX. 12. Ţin să amintesc aici că în privinţa închinării icoanelor ei pot fi combătuţi cu foarte mare succes prin scrierea «Tratat despre cinstirea şi închinarea icoanelor în biserica ortodoxă şi despre icoanele făcătoare de minuni în România» de Melchisedec fost episcop de Roman, tipărită în Bucureşti în 1890. Tip. Cărţilor Bis., în care găsim descrierea frapantă a lăcrimărei miraculoase a icoanei Maicii Domnului din catapeteasma bisericei dela mănăstirea Socola de lângă Iaşi.

Cea mai recentă apariţie cu privire la secta adventiştilor e conferinţa: «*Despre adventişti*» ţinută de preotul *Constantin Gh. Andrei* cu ocazia întrunirii conferenţelor pastorale în Focşani în Noemvrie 1911. Are 23 pagini, dar nu conţine nimic nou afară de amintirea în rezumat a unor obiceiuri practicate de această sectă, ca spre pildă: spălarea picioarelor, apoi credinţa lor referitoare la Sf. Euharistie, la obiceiul practicat la înmormântări, refuzarea serviciului militar şi a jurământului.

Aş fi ajuns la sfârşit cu expunerea. Scopul mi-a fost să arăt însemnătatea scrierilor prin cari se pot combate adventiştii, a căror idei circulează în mare parte şi între nazarenii dela noi. Să cetim scrierile cari s'au înşirat, căci ne vom convinge din ce în ce mai mult, că aşezămintele bisericei noastre se bazează pe orânduiri dumnezeeşti; vom vedeà într'o icoană şi mai frumoasă chemarea în serviciul căreia ne-am pus; vom vedeà că dacă avem de gând să păzim sufletele credincioşilor de curente frivole avem lipsă de cunoaşterea cea mai temeinică a celei dintâi arme spirituale, a Bibliei, pe care sectarii deosebiţi o răsfoiesc cu multă dibăcie, deşi se folosesc de apucături. Şi văzând aceasta ne vom potenţà zelul şi trebue să-l potenţăm.

Pe lângă faptul că predicatorii sectelor sunt foarte mulţi în raport cu aderenţii ce-i au, mai vine şi aceea, că ei se specializează în mod deosebit şi astfel şi noi trebue să ne nizuim poate cu puteri întreite, fiindcă ei pun la dispoziţia sectei lor publicaţii de conţinut religios aproape gratuit, iar Cartea Cărţilor o răspândesc cu multă râvnă, pe când la noi nu este aşa. Să ne aducem aminte că şi la noi sunt mulţi cari deşi nu neagă, dar nu se mai închină la icoane, nu-şi mai fac sfânta cruce, crezând că-i râde lumea. Trebue să purtăm grijă de creşterea religioasă a tineretului, căci numai o cultură religioasă ne asigură viitorul. *Gh. Comşa.*

PREDICĂ LA DUMINECA VI. DUPA PAŞTI.

Un om carele se chiamă Iisus, a făcut tină şi a uns ochii mei şi a zis mie: Mergi la lacul Siloamului şi te spală! Şi mergând şi spălându-mă am văzut. Ioan 9, 11—12.

Iubiţi fii!

Dumineca aceasta, după numele omului ce l-a vindecat Domnul Iisus în una din Sâmbete în Ierusalim, numeşte-se şi «Dumineca orbului». Orb s'a născut omul şi mulţi ani a trăit — nainte de vindecare — în orbie. Trudită vieaţă şi lungă vreme de chin. Mulţi ani să poată umblà dintr'un loc într'altul numai dacă alţii îl poartă de mânecă, mulţi ani să nu poată lucrà, mulţi ani să fie silit a aşteptà până altora li se va face milă a-i da codrul de pâne la susţinerea vieţii — sunt stări ce dor şi ard mai tare ca ferul roş întrând în carne vie. De câteori streinii nu i-au întins apă în loc de pâne şi pâne în loc de apă! De câteori nu şi-a stâmpărat foamea, numai cu *«fărmituri»!* (Celce face milă dă cât se îndură, nu de cât are lipsă la stâmpărarea foamei flămândul). Noroc că nu-i muriseră încă părinţii. Bătrâni, slabi acum... Grija lor însenină totuş truditele zile a fiiului fără vedere.

Şi nici nu durerile cât mai vârtos chinurile sufleteşti făceau nesuferită soartea orbului. Greu îl frământă frica de mâne. Poate să-şi piardă părinţii, poate să ajungă cu totului pe stradă. Lipsa de soţi — în noaptea fără sfârşit, căror să le spună ce are pe inimă — îi măreà şi ea urîtul. Soarte bună-i, să stea cineva vecinic în fundul temniţei, având de soţi numai greerii şi întunerecul? Sunt pentru om munci mai grele ca a fi singur în lume, a stà ca pironit într'un loc toată vieaţa sa? — Nici muncile iadului nu întrec aşa munci... Se zice, că a fost cândva un om osândit (pentru fărădelegile multe ce făcuse) a duce în vârful muntelui un mare bolovan rotilat şi a-l face să steà acolo. Creasta fiind însă ascuţită, abià atingeà vârful muntelui şi se şi rostogoleà cu mare sgomot într'altă parte la vale. Erà greu a urcà în sus cu aşa povară, de zece ori mai greu a o ajunge în fugă la vale şi a pornì îndărăt. Îi sbucneà inima, cădeà în nesimţire. Nu puteà odihnì totuş nici pe un moment. Osânda îl mânà înainte... Urcà şi coborà, coborà şi urcà, fără a şti ce va să zică odihna şi întrămarea puterilor sleite de oboseală... Starea osânditului acestuia din poveste, dă icoană adevărată suferinţelor sufleteşti ale orbului.

Câtă nefericire!

Scris este însă: *Tot celce va chiemà numele Domnului se va mântuì* (Rom. 10, 13) şi într'alt loc: *Şi va fi carele va chiemà numele Domnului se va mântuì, că în muntele Sionului şi în Ierusalim va fi cel mântuit, precum a zis Domnul şi ceice binevestesc pe carii i-a ales Domnul* (Ioil 2, 32). Mângăerile aceste ale lui Ioil şi Ap. Pavel, în cea mai mare măsură, s'au adeverit la «orbul din naştere». Fiind dânsul dintre oamenii ce chiamă pe Domnul în ajutor (chiar Iisus îi dă atestatul bun când grăeşte de el:

«nici acesta nu a păcătuit, nici părinții lui (Ioan 9, 3) — «se arătară lucrurile Domnului la el», când soartea și-o credeà vecinică și nici mai cugetà la vindecare. Își căpătă vederea (ce nainte nici o avuse) și schimbăi-se și soartea: din tristă în veselă, din nefericită în fericită. Cel ce nu pricepuse nicicând: ce va să zică câmp verde și înflorit, raze de soare strălucitoare, cer înstelat — avù parte a se desfătà în privirea «lucrurilor lui Dumnezeu», cum se desfătează copilul mic ce iese pentru întâiadată cu mama din casă și afară vede «*măreția lui Dumnezeu*» ce-l încunjură de toate părțile, încât și resuflarea i se oprește de pătruns ce e...

Cum s'a săvârșit minunea? — Evanghelistul în cuvintele ce le-am pus în fruntea cuvântărei acesteia, vindecarea orbului o redă așa: «Un om, carele se chiamă Iisus, a făcut tină și a uns ochii mei și a zis mie: Mergi la lacul Siloamului și te spală! Și mergând și spălându-mă am văzut. (Ioan 9, 11—12).

Care va se zică, vindecarea orbului a venit dela Iisus, care a scuipat jos, a făcut tină, a uns cu ea ochii — locul ochilor — și a îndrumat pe orb la Siloam. Nu i-a trebuit om să-l ducă la Siloam. Deja pe drum a văzut, a putut de sine face drumul — el, celce nainte — nu puteà merge singur nici cale de 3 pași, necum până la lacul Siloamului...

Iisus a fost cauza vindecării orbului: *Iisus Dumnezeu, nu Iisus omul.* S'a dovedit deci și în acest caz: cât de mare este puterea de sus și cât bine face Dumnezeu celor ce-i cer ajutorul. Vindecarea mai presus de fire ne face a strigà cu Psalmistul: «Mare ești Doamne și minunate sunt lucrurile Tale, și nici un cuvânt nu este destul a spune lauda minunilor Tale!»... Tu și numai Tu Doamne ai putut da vedere celuice nu vedeà, doar și organele vederii i-a lipsit!

Adevărat, că cuvintele date de Evanghelist în gura orbului par a nu mărturisì, că Dumnezeu l-a vindecat. «Un om carele se chiamă Iisus, a făcut tină» — zice orbul. Nici măcar «domn» nu numește pe binefăcătorul. Nepotrivit graiu în gura orbului! — veți zice. Orbul a căzut în păcatul nemulțămirei, cum cad nenumărați, cari fac rău pentru bine și cu hule răsplătesc lauda. Nu, iubiților! Nu graiul nemulțămirei îl cetim din spusele orbului, ci graiul fără meșteșug ce-i vine pe limbă în momentul însuflețirei. Om l-a văzut mai întâi și om îl și numește pe Iisus, cum și erà. Dar nu-l ține de om — în sufletul său, ci Dumnezeu-om. Se cunoaște aceasta din alte cuvinte de mai la vale ale orbului, în cari apărând pe Iisus față de jidovi astfel se rostește: «Intru acesta este minune, că voi nu știți de unde este (Iisus) și a deschis ochii mei, și știm că Dumnezeu pe păcătoși nu-i ascultă, ci de este cineva cinstitor de Dumnezeu și face voia Lui, pe acela îl ascultă. Din veac nu s'a auzit că a deschis cineva ochii celui născut orb. De nu ar fi acesta (Iisus) *dela Dumnezeu*, nu ar fi putut face nimica (Ioan 9, 30—33).

Graiurile, cum vedem, se întregesc unele pe altele. În cel dintâi cunoaștem însuflețirea față de persoana lui Iisus, în al doilea se face preamărirea Dumnezeului celui ce vindecă ranele și alinează durerile.

Graiurile orbului, afară de asta, dau puternică dovadă filozofică în mâna noastră a creştinilor de a puteà combate cu ele pe ceice vindecările boalelor le ascriu singur doftorilor şi lucrărilor *puterilor din natură, sau firei.*

Se vindecă cutare bolnav — zice-se chiar în graiul de obşte al multora — căci i-a stat în ajutor firea sa tare ce a răsbit boala, ori a avut putere leacurile doftorului asupra bolnavului. Ba şi doftori sunt, cari ne iau în nume de rău, când cutezăm a le spune, că Dumnezeu ne-a vindecat, nu ei.

Nu trag la îndoială iscusinţa omenească. Dacă de laudă sunt vrednici doftorii, cel dintâi ce le dă lauda eu vreau să fiu. Măreţ lucru săvârşesc şi mult bine fac celor ce sufer. Să nu se supere însă, când eu ca creştin strig cu orbul: «Întru acesta este minune, că *voi nu ştiţi de unde este şi a deschis ochii mei!*» Doftorìi, da, cunosc mersul boalei, au aflat doftoria ce poate schimbà boala. *Puterea doftoriei* însă nu dela ei emanează. *Firea* poate şi ea ajutà bolnavului, răzbind boala. Nici firea *nu dela ea are putere. În amândouă cazurile puterea este dela o fiinţă care a făcut şi pe om şi firea, şi a dat putere vindecătoare buruenilor, apelor, prafurilor de folosesc ca doftorii.* Doftorii şi natura lucră, ca să folosesc o asemănare, cum lucră ceasornicarii. Ceasornicarii pun roatele orologiului, ei curăţă roatele, le înlocuesc cu alte nouă, pun în mişcare întreg mersul. Nu a lor este însă singurul merit, că avem ceasuri. Merit de căpetenie au fabricele, unde se fac roatele şi maşinăriile şi merit şi mai de căpetenie are celce a aflat meşteşugul mai întâi *a face ceasuri.*

Deci ce ne rămâne şi nouă alta, decât să strigăm cu orbul: «*De nu ar fi acesta dela Dumnezeu nu ar fi putut face nimic!*»

Aşa e! Dumnezeu este doftorul cel mai mare, celce toate le vindecă, ajută şi acolo unde mintea omenească se opreşte, învie morţii, dă vedere celor ce n'au organele vederii. Numai Dumnezeu celce a făcut lumea din nimic poate creà toate. *Nouă oamenilor ni-e dat numai a ne folosì de puterile dumnezeeşti din natură, întorcând în folosul nostru lucrările lor.*

Dacă veţi auzì, iubiţilor, cândva zicând, că natura ajută, natura şi doftorii fac vindecările, apoi să înţelegeţi graiurile aşa, că *mâna lui Dumnezeu lucră prin natură şi leacuri,* dar nu că natura *oarbă* poate face ceva dela sine.

. . . .

Zice orbul: «*un om ce se chiamă Iisus a făcut tină şi a uns ochii mei*». N'a avut oare Iisus, ca Dumnezeu, şi alt mijloc a vindecà pe orb? Trebuià neapărat să facă tină?... Celce cu cuvântul a înviat pe Lazar din morţi, a vindecat bolnavii, a îndreptat mersul schiopilor — se puteà folosì şi acì de puterea cuvântului. Puteà zice: Fiule, poruncesc a-ţi deschide ochii! Şi s'ar fi deschis. A scuipat însă şi a făcut tină, ca să ne dee îndemn, ca şi noi cu fapte să sărim în ajutorul aproapelui, nu din gură. Jidovul (levitul) celce a trecut pe lângă omul bătut de tâlhari a zis şi el nu odată cătră alţii, că datori suntem a sărì în ajutorul celor în năcazuri, preotul

va fi predicat şi el poporului tot aşa. Nici unul n'a dat însă ajutor. A ajutat bătutului Samarineanul ce nu se făleà cu vorbe — făceà fapte (Luca, 10, 30—35). Aşa datori suntem noi a urmà Samarineanul. La asta ne îndrumă Iisus — făcând tină şi ungând cu ea ochii orbului.

Fapta Domnului Iisus ne strigă par'că: «Faceţi şi voi aşişderea!»

Putem noi face minuni? — Nu asta se cere! Se cere să pregătim «Siloame» pe seama celor ce sufer. A face Siloame va se zică, a tinde mână de ajutor şi adăpost celorce stau lângă drumuri şi cer «pomană». Poate bietul bătut de soarte n'a mâncat de zile întregi; poate nici când n'a avut pat ca oamenii, poate nici bunătatea căminului părintesc nu o cunoaşte. Să-i ştergem bietului lacrimile! Să-l primim la noi, să-l îmbrăcăm, să-i alinăm foamea. Dacă nu avem «aur, argint», barăm o vorbă bună să-i dăm. Cea mai mare barbarie ar fi dela noi, când faţă de aceşti nefericiţi ne purtăm ca cei de cari s'au scris aceste: «*Şi au fost când de veselia inima lor, au zis: Chemaţi pe Samson din casa temniţei şi să joare înaintea noastră, şi au chemat pe Samson din temniţă şi-şi băteà joc de el* (Judecători 16, 25). Nici ceriul nici pământul nu ni-ar iertà purtându-ne aşa cu nefericiţii. Samsonii (năcăjiţii din lume) de ajutor au lipsă, nu de ocări, nu de batjocuri...

Barbarii, asupritorii de tot felul pot crede, că dreptul de a fi în lume îl are cel mai tare; noi creştinii, noi oamenii de inimă, noi ceice dorim întărirea societăţii nu putem nici zice, nici face aşa. Unde am ajunge? Ar mai fi societate de oameni în lume? S'ar puteà susţineà pacea atât de dorită între oameni?... Hienă e omul fără inimă, şi în împărăţia hienelor, ştim, nu poate înflorì nici o virtute.

Ajutorul ce-l dăm aproapelui, dacă e să aline suferinţele, nu poate rămâneà răsleţ, trebue să ia formă hotărîtă de crearea *instituţiilor filantropice* pe seama nefericiţilor. Alt soare ar străluci săracilor noştri, când am puteà zidì «casă» anume pentru ei, unde să-i putem primì, să le dăm câte un pat, să le facem parte de căldură şi hrană. Instituţia le-ar venì ca doftoria cea mai puternică, dar şi mulţămirea noastră, că ne unim în a face bine năcăjitului, deplină ar fi... Începutul îl putem face cu o *cutie* ce se aşează la loc potrivit al întrărei în biserică. Miloşii aruncând filerii acolo, epitropia parohială — după plan dinainte primit — ar scoate banii şi i-ar împărţì între săracii, bolnavii, nefericiţii, orbii comunei... Creştinii dintâi, când ardeà văpaia credinţei şi mila de săraci în măsură mai mare ca în zilele noastre, aşa au procedat; şi cu mari slove s'au scris numele lor în cartea vieţii.

Iubiţilor!

E înaintat timpul şi firul vorbei nu se poate ţese mai departe. Aţi şi prea obosì, poate, ţesând atâtea idei unele într'altele. Ideile prea multe sunt ca şi povara prea mare — nu le poate purtà sufletul. Nu ţes deci, dar ridic pânza ce am ţesut, s'o vedeţi cât de măreaţă e. Am cunoscut nefericirea orbului din naştere; ne-am dumirit, că numai puterea de sus

l-a vindecat, am simţit şi noi toată nefericirea şi ne-am hotărît a urma pilda celorce zidesc case de scăpare pentru bolnavi... Sta-vom oare nepăsători faţă de atâtea constatări? Rămânea-vom la vorbe, ori păşim la fapte?... Filantropia a ridicat şi civilizat popoarele, ce se dovedeşte cu istoria ţărilor creştine — fără osebire de neam şi limbă; egoismul la rândul său le-a sălbătăcit. Argument (razim) pentru asta ne dă chiar migraţia (mutarea dintr'un loc într'altul a) popoarelor din veacul de mijloc, la cari sabia erà: *crucea*, şi prada, jaful, sângele de om — *jertfa*. Din temelii s'a răsturnat atunci toată rânduiala socială, ba urmele barbariei lor nu s'au şters de tot din lume nici azi...

Când deci zi de zi cunoaştem tot mai bine, că fără a ne răzimà unii pe alţii, nu o mai putem duce - nu se poate să ne închidem în cetăţuia strâmtă a *egoismului personal*, ci trebue să păşim pe terenul de muncă a *filantropiei creştine*. Să păşim deci, încă odată zic, la muncă filantropică, urmând pilda lui Isus, care din filantropie (iubire şi milă a deaproapelui) a săvârşit şi minunea din evanghelia de azi a orbului...

Darul Domnului Isus Christos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl să fi cu noi cu toţi» şi să deschidă ochii sufletului nostru, ca aşa să facem! Amin.

***Vasile Gan*,**
protopop.

MIŞCAREA LITERARĂ.

***Administraţia bisericească*,** de *Ioan Genţ*, protopop greco-catolic în Oradea-mare. Cu permisiunea Preaveneratului Ordinariat episcopesc greco-catolic de Oradea-mare. Tipografia Nagyvarád 1912—766 pagini, cu o prefaţă. Cuprinsul şi Indice alfabetic. — Preţul 12 coroane.

În prefaţă autorul ne spune scopul urmărit prin lucrarea aceasta valoroasă, şi anume: «să dau în mânile, păstorilor noştri sufleteşti o carte vastă, care să le servească nu numai lor de un povăţuitor bun în diferitele ramuri ale administraţiei bisericeşti şi în cauzele şcolastice, ci după principiul că preotul bun trebue să fie tuturor toate, cu cunoştinţele juridice cuprinse în cartea aceasta să poată grăbì în ajutorul credincioşilor lor chiar şi în afacerile lor lumeşti. Conform scopului urmărit e aranjat şi materialul în 22 de titluri. Titlul I e mai mult istoric. Titlurile II—XVI cuprind chestiuni referitoare la viaţa bisericească internă şi chestiuni referitoare la administraţia bisericească, la conducerea oficiului parohial şi la raportul bisericei cu statul şi cu oficiile publice ale statului. — Titlul XVII cuprinde cauza şcolară. Titlul XVIII şi XIX se ocupă cu fonduri, fundaţiuni, reuniuni, asociaţiuni, tovărăşii. Titlurile XX—XXII cauze administrative de stat, dări şi taxe, cauze de drept privat.

Dupăcum ne spune însuşi autorul, ca bază a lucrării i-a servit lucrarea «Egyházi Közigazgatás» scrisă în limba maghiară de Dr. Geizs. Din acest op a preluat autorul cele mai multe ordinaţiuni ministeriale, legi, decisuri

judecătoreşti, precum şi cunoştinţele cuprinse în titlii XX—XXII, adecă cauzele administrative de stat, dări, taxe de drept privat.

Pentru chestiunile şi afacerile bisericei greco-catolice a studiat cercularele apărute în toate 4 diecezele gr. cat. dela anul 1870 începând, precum şi actele şi decretele sinoadelor arhidiecezane şi diecezane gr.-cat. scoţând din ele dispoziţiunile, regulamentele, normativele ce sunt în vigoare în fiecare dieceză, şi punându-le în o ordine sistematică le publică aproape din cuvânt în cuvânt. «Cartea întreagă e o colecţiune de documente şi citaţiuni», iar scopul prefipt autorul şi l-a ajuns, căci cartea aceasta de fapt e de cel mai mare folos pentru oricare preot şi păstor sufletesc, dupăce se extinde aproape asupra tuturor chestiunilor cari pot obvenì în viaţa şi praxa pastorală. Fiecare preot, ca păstor sufletesc, ca conducător al oficiului parohial, ca director şcolar, ca cetăţean al statului cu uşurinţă luându-se după indicele alfabetice, poate aflà îndrumări bune, desluşiri clare referitor la toate trebuinţele. Fiecare titlu e lucrat pe baza legilor şi ordinaţiunilor bisericeşti, a legilor statului şi pe baza ordinaţiunilor ministeriale.

Găsim citate din sfânta Scriptură, din sfinţii părinţi, din Euhologiile cele mai bune, din opurile cele mai însemnate ale teologilor. Natural că autorul ţine cont aproape numai de trebuinţele şi instituţiunile bisericei greco-catolice româneşti din Ungaria. În special opul acesta va face cele mai bune servicii preoţilor din cele 4 dieceze greco-catolice.

În special ce priveşte cuprinsul opului însemnăm următoarele. Titlul prim tractează despre autonomia provinciei mitropolitane greco-catolice de Alba-Iulia şi Făgăraş. În nota I. autorul justifică folosirea terminului autonomic, când de fapt biserica greco-cat. în starea ei de azi nu are autonomie adevărată. Autorul zice «noi (greco-catolicii) avem drept incontestabil la autonomie separată şi arhiereii noştri totdeauna s'au silit şi se silesc în acolo ca deodată cu înfiinţarea autonomiei catolicilor ungari să avem şi noi autonomia noastră separată, în carea să poată intrà şi laicii noştri, şi în comun cu clerul să lucreze pentru înflorirea tuturor aşezămintelor Provinciei noastre mitropolitane. Cumcă succede-va sau ba, ca cu timpul să avem şi noi autonomia noastră proprie ca fraţii greco-orient. români e secretul viitorului».

Paragrafii 1 şi 2 din titlul prim, fiind de interes istoric general, căci ne arată încâtva raportul bisericei greco-cat. cu cea apuseană, îi vom expune mai pe larg. §. 1. Cuprinde: Unirea cu sântul scaun apostolic al Romei, cap. 1. Decretul de comemorare a sfintei uniri, din care aflăm că fraţii români greco-catolici, la anul 1900 în 13 26 Sept. întruniţi la al treilea consiliu provincial au ţinut o sesiune solemnă «celebrând memoria actului sfintei uniri a bisericei noastre cu sânta Maică biserică catolică a Romei, şi reînoesc mărturisirea credinţei făcută de Părinţii noştri». Declară — întruniţi în şedinţa solemnă — «că credem şi mărturisim toate şi una câte una, câte le crede, le mărturiseşte şi le învaţă una, sfântă, catolică şi apo-

stolică Biserică a Romei... Exprimă alipirea noastră neclătită cătră ritul nostru oriental după a sa puritate, cătră aşezămintele provinciei noastre metropolitane şi îndeosebi cătră autonomia adecă independenţa ei dela jurisdicţiunea oricărei alte provincii bisericeşti, atârnând ea singură şi imediat dela sântul scaun apostolic al Romei» etc.

§. 2 tractează despre drepturile şi îndreptarea provinciei bisericeşti mitropolitane greco-catolice române de Alb. Iul. Făg. Din acest paragraf vedem că drepturile şi privilegiile mitropoliei greco-catolice sunt precizate în decretul consiliilor ei provinciale din 1872 şi 1882, aprobate fiind de sântul scaun apostolic al Romei.

Raportul provinciei mitropolitane de Alba Iul. Făgăraş cu celelalte biserici e cel determinat prin bulla pontificială a papei Piu IX. Ecclesiam Christi din 6 Dec. 1853, prin care bullă provincia metropolitană de Alb. Iul. Făgăraş, cu toate bisericile, parohiile, filialele şi cu toate persoanele sale de ori ce sex şi condiţiune a fost scoasă de sub jurisdicţia mitropolitană şi de sub orice prerogativă jurisdicţională, a arhiepiscopului din Strigon. Deci autoritate mai înaltă decât sinoadele sale provinciale, pentru biserica gr.-cat. română e numai scaunul Romei, Sinodul provincial din 1900 în §. 5 zice: Sinodul (provincial) cu aceste decrete sinodale nu voieşte să prejudece dreptului şi datorinţei, ce o au arhiereii noştri (greco-catolici) de a conlucră cu prelaţii bisericei catolice de ritul latin în toate noţiunile cari se referesc la interesele generale ale bisericei catolice din Ungaria şi la cele comune ale provinciei noastre bisericeşti, cu ale bisericei catolice de ritul latin.

Aceşti 3 paragrafi ne dau o mică desluşire despre raportul bis. greco-cat. cu biserica apuseană în general şi în special despre raportul ei în biserica apuseană din Ungaria.

Titlurile următoare se ocupă cu administraţia bisericească, vieaţa bisericească, promovarea vieţii religios-morale a credincioşilor, cu principii pastorale. În titlul II e stilul bisericesc, tractat în 11 §-i, însuşirile, calităţile stilului, diferite protocoale şi redactarea lor, felul corespondenţei bisericeşti, rugări, atestate, procese verbale, conducerea corectă a oficiului bisericesc, corespondenţa oficioasă scutită de timbru, documentele oficioase.

Titlul III. Religiunea şi moravurile. — Începând cu exerciţiul liber al religiunii tratează despre confesiunile diferite, dreptul lor de a săvârşi cultul divin, trecerile, religia copiilor. Relaţiile de drept ale romano-catolicilor şi greco-catolicilor. Un scurt paragraf despre greco-orientali, şi raportul lor cu greco-catolicii, rezolvirea afacerilor dintre greco-orient. şi greco-catolici, pe cale jurisdicţională. Sfinţirea sărbătorilor şi Duminecilor, repausul duminecal, posturile. La aceste momente luate din vieaţa religios-morală se află explicări dogmatice, istorice, expuneri de principii creştineşti. Conturbarea cultului divin, batjocorirea cultului divin, a persoanelor bisericeşti, cum au să fie pedepsite — agitare contra confesiunilor. — Vieaţa morală publică,

concubinate, delicte contra moralei. Crâşme. Procedura judicială faţă de vinovaţi minoreni şi educaţia lor.

IV. Cultul divin, valoarea şi necesitatea cultului divin, formele lui, prescriptele pastorale ale bisericei cu privire la săvârşirea cultului divin, învăţături dogmatice, morale, sfaturi pastorale şi liturgice, concepte din dreptul bisericesc. V. Sacramente. VI. Sacramentale, adecă slujbele dela diferite ocaziuni, cu bune şi corecte desluşiri la o mulţime de cazuri cari pot obveni.

VII. Frumos şi bine e expusă instrucţia bisericească, fiind pe larg tractată catehizaţia, scoţând la iveală legile, ordinaţiunile ministeriale, cercularele date de autoritatea biser. greco-catolică. Materialul catehetic e expus după planul de învăţământ, şi după necesităţile diferitelor şcoale. Datorinţele, drepturile, remuneraţia cateheţilor, limba de catehizaţie, etc. La fiecare moment sunt expuse şi legile statului şi ordinaţiunile ministeriale, cu o scurtă explicare corespunzătoare.

VIII. Locurile şi obiectete sacre, în special biserica cu toate cele aparţinătoare unei biserici, şi cimiteriile.

Titlurile IX.—XIII. cuprind mai mult chestiuni cari sunt de interes pentru biserica greco-catolică. Pe larg se expun aici drepturile şi datorinţele persoanelor bisericeşti, de toate rangurile. Frumos şi concis se expun drepturile şi datorinţele ierarhiei bisericeşti celei după rânduială dzeească. — Pe larg expuse datorinţele slujbaşilor bisericeşti cari chivernisesc averea bisericească. Patronatul cu drepturile şi datorinţele patronilor. — Întregirea congruală cu articolii de lege din 1898. XIV. şi 1909. XIII.

XIV. Averile bisericeşti, chivernisirea lor, modelele de inventar, raţiociniu, budget, ziar. Contribuţia bisericească.

XV. Dreptul matrimonial. Raportul dreptului matrimonial bisericesc cu legile civile. Modele de contract de căsătorie. Invoieli cu privire la căsătoria pruncilor din căsătorii mixte. Pedecile de căsătorie, dispensări. Procese matrimoniale. Aproape pentru toate actele sunt modele.

XVI. Matriculele bisericeşti şi matriculele de stat, purtarea matriculelor. Legitimarea ulterioară a copiilor. Extradarea extraselor. Indreptări în matriculă. Inmatriculare ulterioară. Modele felurite.

Mai frumos şi mai pe larg e tractată cauza şcolară, atât de grea în zilele noastre (titlul XVII, 49 paragrafi. 124 pagini). Sunt expuse detailat toate momentele referitoare la diferitele şcoale româneşti în general, în special cele gr.-cat. Şcoalele confesionale, comunale, supravegherea, controla, susţinerea lor. Organele bisericeşti, organele statului. Darea, cultul. Salarizarea învăţătorilor, ajutorul de stat, pensionarea învăţătorilor. Comisia administrativă etc. Poate cel mai însemnat titlu e acesta din opul întreg.

XVIII. Fonduri, fundaţiuni, chivernisirea lor.

XIX. Reuniuni, asociaţii, tovărăşii. Multe după modelul bisericii apusene.

XX—XXIII. Cauze administrative de stat. Dări, taxe, cauze de drept privat. Au valoare deosebită pentru preot ca sfătuitor al parohienilor săi în cauzele lor private. Autorul la toate cele expuse în opul său, aduce dovezi din lege și citează minuțios paragrafii legii și decisele curiale, la toate cazurile extraordinare. A lucrat cu mult zel, conștiențios și cu mare sârguință și multă paciință, de-a putut adună atâta material bun și necezar. — Din lipsa de spaț nu putem face o analizare detailată. Excepționând partiile cari se refer în special la biserica gr.-cat., opul face servicii foarte bune tuturor preoților români fără excepțiune și o recomandăm tuturora. Prețul e 12 coroane (legată) și se poate procură direct dela autor. *A. C.*

CRONICĂ BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Din sbuciumările Românilor din Bucovina. O lovitură grea se pregătește bisericei din Bucovina. Rutenii se năpustesc cu toată obrăznicia veneticilor flămânzi asupra bogatei «biserici moldovenești», fondată din evlavia și dărnicia voivozilor noștri de pe vremuri, cari acum își dorm somnul de veci pe la Putna, Suceava și Rădăuți.

Lupta între aceste două neamuri: unul cu istorie și tradiție, înfrățit cu glia prin legătura tainică a sângelui vărsat de strămoși și moștenitor îndreptățit al patrimoniului bisericii, și altul fără nici un trecut și istorie, neam străin, ocrotit în nizuințele lui de stăpânire și găzduit din bunătatea și blândeța celui dintâi, în timpul din urmă se întețește tot mai mult.

S'a vorbit nu de mult, că conflictul pe tema bisericească între Românii și Rutenii din Bucovina s'a aplanat, că cu toții s'au învoit la înființarea unei episcopii separate pe seama Rutenilor. Se așteptă, ca să se realizeze această ideie frumoasă, singura cale care poate duce la pace și liniște pe aceste două neamuri învrăjbite. Dar Rutenii, simțind cum stă lucrul, s'au declarat nemulțămiți. De unde dânșii până acum cereau despărțirea diecezei, ba, ce e mai mult, au trimis și o deputațiune la monarhul în această privință, acum însă, dupăce s'au mai resgândit, cer numai «paritate în consistor». Pretenția aceasta în aparență nu-i mare, dar privită mai deaproape, se observă o tendință ascunsă de a rutenizà cu timpul toată biserica. Românii bucovineni au protestat contra acestei pretenții neîndreptățite prin marea adunare din 17 Iulie a anului trecut, care a adresat împăratului o «jalbă ferbinte», în care se roagă, ca caracterul românesc al bisericii să nu fie alterat și să se înființeze pe seama Rutenilor o dieceză deosebită. Până astăzi nu s'a ales nimic de această jalbă.

În timpul din urmă atacul s'a înăsprit. Postul de arhimandrit de scaun și vicar general al diecezei devenind vacant prin moartea apreciatului arhimandrit Calinescu, Rutenii își dau toate silințele să-l câștige pe seama lor.

În fața acestei primejdii Românii bucovineni s'au adunat din nou în număr mare la 25 Martie a. c. în înstrăinata capitală a Bucovinei, Cernăuți. Această «adunare națională» a fost convocată de cei mai aleși fii ai națiunii în frunte cu vechiul boer E. Hurmuzachi. Din toate părțile Bucovinei au curs, ca odinioară oștenii sub steagul lui Stefan-cel-mare, când buciumul chemà la lupta sfântă pentru moșie, preoți, învățători, boieri, funcționari și țărani, ca să-și apere comoara lor cea mai scumpă de puhoiul nesățioșilor Ruteni.

Adunarea se începe cu o rugăciune fierbinte, rostită de mii de glasuri, ce cereau sprijinul și dreptatea Dumnezeului dreptății. Cu capetele descoperite ca într'o biserică ascultă mulțimea norodului vorba cuminte și așezată a descălecătorului glorioasei familii Hurmuzachi, care arată pericolul ce amenință biserica și chiamă la luptă pentru salvarea caracterului ei românesc. Vorbesc apoi și alți bărbați, cari in-

deamnă la apărarea cu vrednicie a tot ce am moştenit dela moşii şi strămoşii noştri, cari şi-au dat vieaţa pentru limbă, lege şi moşie.

Se adresează apoi o petiţie Împăratului subscrisă de aproape 100 de mii de Români. În această petiţie se face istoricul pe scurt al bisericii şi fondului religionar, cari s'au înfiinţat de voivozii români şi au rămas româneşti în decurs de cinci secole. Cer, ca biserica să-şi păstreze şi mai departe caracterul ei românesc, care în timpul din urmă a fost alterat prin încuibarea Rutenilor în sinul ei. Cer delăturarea lor din arhidieceză şi înfiinţarea unei episcopii proprii rutene la Coţman, dependentă de mitropolia românească din Cernăuţi.

Acestea sunt cererile îndreptăţite ale Românilor din Bucovina, pe cari «adunarea naţională» le-a încredinţat unei delegaţiuni, ca să le înmanueze Împăratului, dela a cărui dreptate aşteptăm sprijin şi scut contra duşmanilor noştri, cari voiesc să ne răpească avutul nostru cel mai preţios, trecutul şi moaştele strămoşilor noştri.

*

O cruce comemorativă istorică. Precum ştim din istorie, la asediarea Vienei din partea Turcilor sub vizirul Cara Mustafa la sfârşitul verii anului 1683, au luat parte siliţi de Turci şi Românii, sub conducerea principilor Şerban Cantacuzin al Munteniei şi Gheorge Duca al Moldovei.

«În tot timpul asediului, ne spune A. D. Xenopol în Istoria Românilor din Dacia Traiană, adecă în momentele acele de descurajare şi de neliniştită aşteptare, în care se aflau încunjuraţii, Gheorge Duca şi mai ales Şerban Cantacuzin întreţineau deşi încunjuraţi de Turci şi expunându-se de o miie de ori celei mai cumplite soarte, înţelegeri cu cei din oraş, ajutându-le în toate modurile, «că aveau poruncă dela vizirul să facă pod peste Dunăre, şi lucrase încet, ca doară mai curând ar venì oastea creştinească; afară de aceasta Şerban Vodă se înţelege pe ascuns cu Nemţii prin cărţi, şi odată a avut mult timp pe un iesuit ascuns în cortul său, şi când mai că voiau Nemţii să dea cetatea, trimise pe acel iesuit să le spună să mai ţină încă patru ciasuri, că Turcii gată iarba de puşcă şi vor încetà a bate, până li-se va aduce alta». Del Chiaro spune deasemenea, că «Şerban vodă încărcà tunurile sale cu ghiulele de paie».

«Ajutorul dat de Români Nemţilor fusese ascuns şi nu strălucea la lumina zilei ca acel adus de regele polon. Dacă însă el nu ar fi susţinut în timpul asediului moralul încunjuraţilor, nu ştim dacă regele Sobiesky ar mai fi avut ce despresurà, atunci când târziu sosì cu armata».

Viena a scăpat cu ajutorul Polonilor, dar «Şerban Cantacuzin nu îndrăznise a trece îndată în partea Nemţilor, cu tot sprijinul ascuns pe care-l dăduse la asediul Vienei, fiindcă vizirul, deşì bătut, posedà încă puteri înfricoşate, şi parte din Ungaria care despărţeà pe Muntenia de Viena, erà încă in mânile Turcilor. Totuş el îndrăznì să ridice, chiar pe locul unde staţionase oştirea lui, o mare cruce de lemn, pe care o închină ca amintire cetăţii pe care şi dânsul fusese novoit să o împresoare.

Cu privire la ridicarea acestei cruci, iată ce aflăm la iezuiţii Timon şi Kazy continuatorii operei istoricului maghiar Istvánfi:

«Valachi autem Moldavique noctu agminatium vagantes die illucescente turcica repetivere castra: illorum Princeps Servanus paulo ante solutam obsidionem pietatis ergo loco stationi suae proximo, im Gatter-Holtzlein (crucem ingensis e quercu molis XVII. pedes longam terrae defixerat, latına hac inscriptione insculptam: *Crucis exaltatio est conservatio mundi: Crux decor Ecclesiae, Crux custodia Regum, Crux confirmatio fidelium, Crux gloria Angelorum, et vulnus daemonum. Nos dei graţia Servanus Ichantha Cuzenus, Valachiae Transalpinae Princeps, ejusdem perpetuus haeres et dominus etc. erexinus Crucem hanc in loco, quavis die devotione populi et sacro honorato, in perpetuam sui, suorumque memoriam tempore obsidionis Maechametanae a Vezirio Kara Mustaffa Bassa Viennensis inferioris Austriae, mense Septembri, die prima, anno MDCLXXXIII. Viator memento mori.* Quam Crucem Ioannes Baptista Mayerus Vicarius Genaralis in urbem Episcopali jussit inferri palatis». (Nicolai Istuanffi Pannonii, Historiarum de rebus Hungaricis, Liber XLV. pg. 585. — Epitome).

Inscripţia crucii în traducere:

Înălţarea crucii este conservarea lumei: Crucea este decorul bisericei, crucea apă-

rătoarea regilor, crucea întărirea credincioşilor, crucea mărirea îngerilor şi diavolilor rană. Noi Şerban Cantacuzin din graţia lui Dumnezeu Principe al Munteniei, ereditar şi domn al ei pentru totdeauna şi celelalte, am ridicat această cruce în acest loc sfânt şi onorat spre închinare poporului în toate zilele întru pomenirea vecinică a lui şi alor lui, pe timpul asedierii mohamedane a Vienei din Austria-de-jos prin vizirul Paşa Cara Mustafa, în ziua primă a lunei lui Septemvrie din anul 1683. Călătorule, aduţi aminte de moarte!

Oare mai există crucea aceasta undeva?!... *Gavriil Hango*, presbiter.

*

Un orfelinat pentru copii orfani ai preoţilor noştri. În sinodul nostru arhidiecezan, deputatul Nicolae Bălan a făcut următoarea propunere:

«Praxa existentă în biserica ortodoxă întreagă şi astfel şi în sinul bisericii noastre este, că candidaţii de preoţi, înainte de a primì darul hirotoniei, se căsătoresc. În întreaga noastră mitropolie avem numai câteva cazuri de abatere dela această praxă generală. Ce e drept, normele canonice ale bisericii ortodoxe nu impun candidaţilor la preoţie să se căsătorească, precum nu le impun nici să nu se căsătorească (legea celibatului), ci lasă la voia lor liberă să se decidă, înainte de hirotonie, ori pentru una, ori pentru ceealaltă, — dar fapt este, că în biserica noastră, ca şi în celelalte biserici ortodoxe, preoţii, afară de rarisime excepţii, se căsătoresc. Această praxă, bazată pe dreptul divin, este bună; pentrucă de o parte, fereşte pe preoţii nostri de scăderile clerului celibatar, iar de altă parte le dă posibilitatea să premeargă poporului cu exemplu bun în privinţa chivernisirii casei lor şi a educaţiei familiei lor. Cum şi-a împlinit preoţimea noastră aceste îndatoriri morale, ştim cu toţii; căci, pe lângă toate lipsurile materiale cu cari a avut şi are să lupte şi astăzi, a crescut în bune obiceiuri familii număroase de oameni cinstiţi şi folositori neamului, din care fac parte. Indeosebi preoţimii este a se mulţămì creşterea păturei intelectualilor nostri.

Grea de tot e însă soartea acelor preoţi, cari, după câţiva ani de căsătorie, rămân văduvi şi cu copii, adese-ori număroşi, cari au trebuinţă de educaţie şi de o îngrijire părintească. In condiţiile de vieaţă mai patriarhală şi cu raporturi mai bune dintre oameni de până acum, se găseà de celea mai multe ori vre-o rudă a preotului care luà asupra sa angajamentul moral, ca să poarte grijă de educaţia copiilor rămaşi orfani de mamă. Astăzi însă, când condiţiile de traiu mai grele şi mai aspre îndrumă pe cei mai mulţi muritori să cugete mai întâiu la tihna lor proprie, se găsesc mai cu anevoe asemenea inimi nobile, gata a se jertfi pentru binele altora. In asemenea cazuri, copii de preoţi rămaşi orfani de mamă ajung pe mâna servitorilor şi a străinilor, şi cresc ca vai de ei, lipsiţi de binecuvântările unei educaţii îngrijite şi corăspunzătoare poziţiei părinţilor lor.

Cum s'ar puteà sărì într'ajutor acestor orfani? Fără îndoială, mai bine prin aceea, că s'ar îngăduì a doua căsătorie a preoţilor. Chestiunea aceasta e la ordinea zilei şi se discută cu viu interes în biserica ortodoxă; dar, după cât se poate prevedeà astăzi, nu sunt nădejdi că se va rezolvì în mod favorabil într'un viitor apropiat. Prin urmare trebue căutată o altă modalitate. Dacă biserica opreşte pe preoţii văduvi să se căsătorească a doua oară, ea e moralmente obligată să le uşureze greul vieţii prin aceea, că le va da mână de ajutor la creşterea copiilor lor. Nu mai puţin datoare e biserica să sară şi în ajutorul acelor copii de preoţi, cari rămân orfani de tatăl lor şi fără pensie suficientă, ca să poată fi crescuţi în mod corăspunzător.

Aceasta se poate face prin înfiinţarea unui orfelinat sau azil pentru creşterea copiilor orfani ai preoţilor. In biserica noastră până astăzi n'avem astfel de instituţii de caritate sau filantropie organizată, ceea ce nu înseamnă, că în biserica noastră nu s'ar face acte de caritate creştinească; se fac, dar fără organizare, dela om la om. Progresând însă biserica noastră şi dându-se o interpretare din ce în ce mai superioară principiilor moralei creştine, trebue să ne gândim şi la datorinţele de a purtà grijă de alinarea lipsurilor şi a năcazurilor şi prin instituţii de caritate, organizate pe baza unor principii morale mai superioare decât acela al întinderii unei bucăţi de pâne cerşitorului dela uşa casei. O biserică, care

produce astfel de roade ale iubirii deaproapelui, câştigă încrederea şi alipirea credincioşilor ei, ca una, care se luptă să-şi realizeze principiile morale ce-o însufleţesc şi care poartă la inimă binele celor loviţi de soarte. Din experienţele de până acum putem spune, că şi la noi, fiecare scop moral măreţ îşi găseşte inimile creştineşti, cari să-i facă cu putinţă realizarea. Aşa se vor găsì încetul cu încetul sprijinitori şi ai unui orfelinat sau azil pentru orfanii de preoţi, poate chiar astfel de oameni, cari vor fi simţit cândva lipsa lui.

Bazat pe aceste motive propun ca Ven. Sinod să îndrume Ven. Consistor arhidiecezan, să studieze chestiunea înfiinţării unui orfelinat sau azil pentru orfanii de preoţi, căutând mijloacele şi modalităţile necesare pentru înfiinţarea lui, şi având a raportà despre acestea într'o viitoare sesiune a sinodului».

Propunerea aceasta s'a primit din partea sinodului; rămâne deci ca consistorul dupăce va fi studiat chestiunea, să caute mijloacele de lipsă pentru realizarea ei şi la timpul său să o ducă la îndeplinire. Vom mai revenì asupra acestei chestiuni, spunându-ne părerea asupra modalităţilor realizării ei.

*

Nimeni. Marele astronom *Newton* aveà un prietin, care nu credeà în Dumnezeu şi îi plăceà să facă paradă cu necredinţa sa. Newton, din contră, erà un creştin evlavios. El aveà în camera sa de lucru între alte obiecte şi un glob al cerului lucrat cu multă măiestrie şi care înfăţişà foarte exact poziţiunea stelelor fixe. Într'o zi a venit la Newton prietinul său ateu, ca să vadă acel glob. El a rămas într'adevăr uimit de frumseţa şi exactitatea globului. Dupăce l-a examinat şi l-a admirat timp mai îndelungat, s'a întors cătră Newton şi i-a pus întrebarea: «Cine a făcut acest glob»? Newton, apăsând vorba, i-a răspuns scurt: «*Nimeni*»! Prietenul său a înţeles lecţia cuprinsă în acest răspuns şi n'a mai zis o vorbă. El credeà adecă, că acel glob a fost făcut de cineva, dar nu voià să creadă că firmamentul pe care-l înfăţişà globul încă a trebuit să fie zidit de cineva.

*

Activitatea sinoadelor noastre eparhiale din acest an poate fi socotită ca destul de roditoare şi în măsura a promovà în direcţia cea mai bună interesele culturale ale bisericei noastre.

Cuvântările, prin cari P. Sfinţiţii noştri arhierei au deschis sesiunea trecută a sinoadelor noastre, au fixat câteva probleme de muncă şi au semnalat unele apariţiuni din vieaţa noastră bisericească, cari merită o deosebită atenţiune.

Înalt Preasfinţia Sa părintele arhiepiscop şi mitropolit al nostru *Ioan* a scos la iveală şi cu acea ocaziune însemnătatea ce o are biserica strămoşească pentru fericirea şi mântuirea noastră. În consecvenţă cu aceasta, a dat deputaţilor sinodali înţeleptul îndemn de a merge în mijlocul poporului, spunând că: „nu este de ajuns a aduce aici concluze, normative, sau regulamente, oricât de bune; ci mai este neapărat de lipsă să vă coborîţi şi jos la popor, Domnilor, să cercetaţi de simte şi el ca noi, că adecă, numai prin biserica străbună poate ajunge bine şi ferice, şi că prin urmare numai biserica ne este mântuitoarea noastră. Este de lipsă, Dlor, să vă coborîţi jos la popor, să cercetaţi dispoziţia lui sufletească, pentruca să vă informaţi din propria intuiţiune, dacă are şi el aceea firmă convingere, că numai prin asemenea desvoltare şi cultivare se poate susţineà şi mântuì. Şi apoi să-l întăriţi şi D-Voastră tot mai mult în acea convingere, spunându-i, că fără de aceasta nu ne vom puteà mântuì, ci vom merge din rău în mai rău.» E foarte înţeleaptă această interpretare a datorinţei deputaţilor sinodali, din împlinirea căreia ar rezultà cel puţin o mai strânsă legătură cu poporul şi o creştere a încrederii acestuia în intelectualii săi.

Cât de necesar este acest apostolat, se invederează din constatările ce le-a făcut Prea Sfinţia Sa părintele episcop *Ioan* al eparhiei Aradului, care între altele a spus că: «indiferentismul religios bate la uşă şi află intrare nu numai la o parte a poporului de jos, ci, durere, şi la unii dintre cărturarii noştri şi chiar la de aceia, cari se pretind a fi chiemaţi şi chiar îndreptăţiţi a da directivă vieţii noastre publice bisericeşti, şi care indif rentism se manifestă nu numai prin necercetarea bisericii în Dumineci şi Sărbători, nu numai prin întrelăsarea împărtăşirei lor cu sfintele taine

ca şi daruri ale ei, ci şi prin răceala sentimentului jertfei de bună voie pentru biserică şi instituţiunile ei religioase-morale şi culturale, fără să-şi deie seamă unii ca aceştia, că biserica noastră naţională ne este tot atât de scumpă şi preţioasă şi nouă celor de acuma, cum erà şi părinţilor şi străbunilor noştri şi cum ne erà tuturor şi în timpul nu tocmai îndepărtat, când şi inteligenţii cercetau biserica împreună cu poporul de rând în Dumineci şi Sărbători, cum cercetează alte neamuri şi acum bisericile lor, cinstesc aşezămintele lor, pe care bază aceştia se şi bucură de cinste deplină din partea celor de o limbă şi de o credinţă cu ei».

Prea Sfinţia Sa părintele episcop *Miron* al eparhiei Caransebeşului, în frumoasa cuvântare prin care a deschis sinodul a zugrăvit şi mai amănunţit apariţiunile îngrijitoare din vieaţa bisericească şi culturală a poporului nostru. P. S. Sa a început prin a spune că până bine de curând, poporul nostru erà uşor de păstorit, căci trăià o vieată patriarhală în duhul sănătos al bisericei, iar legătura dintre preot şi credincioşi erà intimă, familiară, întemeiată pe încrederea dintre un părinte şi fiii săi. Dar vremurile nouă — continuă a spune P. S. Sa — au schimbat multe din faţa acestei icoane. Creşterea preoţilor în *institute străine* i-a mai îndepărtat de vechile tradiţii ale vieţii noastre religioase şi relaţia dintre preot şi fiii săi s'a mai răcit. Sub «institute străine» P. Sfinţia Sa n'a înţeles seminarele noastre, — cum cu rea credinţă i-a interpretat cuvintele o revistă care se numeşte a «preoţilor», — ci a înţeles, desigur, şcolile medii străine de biserica noastră, pe cari le cercetează tinerii noştri înainte de ce vin în seminare şi în cari primesc o educaţie care «îi îndepărtează la vechile tradiţii ale vieţii noastre religioase». Tot asemenea, când a spus P. S. Sa că înainte vreme preotul stăteà într'o mai strânsă legătură cu poporul, n'a voit să zică — cum iarăşi cu rea credinţă i-s'au interpretat cuvintele — că ar trebuì să ne întoarcem la starea lipsită de cultură a preoţimii de atunci, ci tocmai din contră, a accentuat necesitatea unei culturi mai temeinice în duh religios şi bisericesc, spunând lămurit pentru cei cari vor să înţeleagă, că: «Clericilor şi învăţătorilor noştri, trebue să le dăm o cultură mai temeinică, din care să transpire ca un fir roşu duhul unei creşteri religioase, bisericeşti, conştie de toate tradiţiile trecutului şi aspiraţiile viitorului, care să deştepte în sufletul lor simţul misiunii apostoleşti, ce o au; altcum vor privì în oficiul lor o slujbă, ca toate slujbele, ale cărei îndatoriri le împlineştì de dragul unei plăţi mai bune, sau mai rele». Acesta e unul din mijloacele propuse de P. S. Sa pentru a combate şi înlăturà *semidoctismul* îngust şi primejdios, ale cărui urmări au început a se arătà în forme urîte. Sectele cuprind teren şi înstrăinează pe mulţi credincioşi de biserica noastră străbună. E necesară deci o catehizaţie stăruitoare şi o muncă conştientă şi din partea intelectualilor pentru întărirea şi ridicarea în cele bisericeşti şi culturale a credincioşilor bisericei. Căci, constată P. S. Sa: «conducătorii, ieşiţi din sânul lui (poporului), l-au lăsat de sine; nu i-au dat îndrumările sănătoase de cari aveà lipsă, ca să nu rătăcească pe căi greşite. Cu destul de puţine excepţiuni, cei mai mulţi s'au interesat de popor numai atunci, când au avut lipsă de sprijinul lui, sau au avut vr'un câştig în urma slujbei ce o au».

Aşa, completându-se unul pe altul, şi-au arătat arhiereii noştri îngrijorările ce le au faţă de scăderile vieţii noastre culturale-bisericeşti, pentru a căror înlăturare au dat îndemnuri înţelepte şi poveţe folositoare.

Sinoadele au arătat că înţeleg glasul arhiereilor, căci au luat măsuri potrivite pentru a aduce un progres în vieaţa bisericei. S'a accentuat necesitatea unei apostolii religioase-morale mai intensive din partea preoţimii; au fost rugaţi arhiereii să continue a face atât de folositoarele vizitaţiuni canonice, prin cari trezesc însufleţire în sinul preoţimii şi a credincioşilor; s'a cerut o acţiune mai intensivă în contra sectelor religioase; s'a tratat despre ameliorarea dotaţiunii clerului, despre catehizaţie etc. O deosebită atenţiune s'a dat în toate trei sinoadele chestiunii şcoalelor noastre, în legătură cu care s'au luat măsuri pentru a se face o mai rigoroasă inspecţie din partea organelor bisericii, măsuri pentru a se sporì numărul învăţătorilor, pentru a se ţineà cursuri de vară pe seama

lor etc. S'a discutat chestiunea fuzionării preparandiilor din Arad şi Caransebeş. La Sibiiu s'a decis să se clădească un nou edificiu pe seama seminarului. La Arad s'a hotărît asupra înfiinţării unei şcoale de fete. Şı chestiile financiare au format un obiect însemnat de preocupaţie în sinoade, stăruindu-se asupra modalităţilor augmentării fondurilor culturale. S'a tratat despre fondurile de pensie a preoţilor etc. Fiind deja publicate în organele oficioase bisericeşti concluzele luate cu privire la aceste chestiuni, nu le vom reproduce şi la acest loc. Dar şi numai din înşirarea lapidară a celor discutate şi hotărîte în sinoadele noastre din sesiunea de curând închisă, se poate vedeà că activitatea lor a fost destul de vie şi importantă.

*

„Corabia de salvare". «Un preot unit», trezit la conştiinţa primejdiei ce se apropie sub forma episcopiei gr.-cat. maghiare, a cărei înfiinţare *a primit aprobarea* papei dela Roma, publică în Nr. 89 al ziarului «Românul» din Arad un articol întitulat: «Pentru mântuirea bisericei greco-unite», în care, dupăce constată că «căpitanii» corăbiei ameninţate «abià dacă au desvoltat o activitate *săracă* spre salvarea ei, se întreabă, că oare «pasagerii» acelei corăbii ce vor zice văzând soartea ei? «Putem noi să croim o altă soarte bisericii noastre?» Răspunzând la această întrebare, ajunge la următoarea concluzie: «*Eu cred că putem,* numai voinţă şi unire să fie. *De noi nu stă departe corabia de salvare, care stă gata să ne cuprindă*».

«Dupăce şi altcum se ventilează prin ziarele noastre, că în curând o să se concheme un congres monstru în Blaj, dacă se va vedeà, că acele 50 de parohii destinate a se rupe din provincia noastră română gr.-cat., spre a se încorporà la episcopia înfiinţândă, nici cum nu se vor puteà salvà; dupăce Roma, pe care noi uniţii, totdeauna, acum de peste 200 ani o am cinstit ca pe o mamă dulce, acum s'a făcut maşteră, şi din ce ni-a dat acum 60 ani, astăzi ne ia, ca să ne lase pe mâna ucigaşului neamului nostru, pentru ce să nu ne facem şi noi fii maşteri, căci înainte de toate trebue să rămânem şi să fim Români, adecă aceea ce ne-a făcut Dumnezeu şi numai după aceea gr.-cat. ori gr.-or., ca să vadă Sanctitatea Sa papa Piu X, că unui cap bisericesc pus aşa sus în societatea omenească nu i se cade să calce în picioare decretele antecesorilor.... Şi dacă cârmacii corăbiei noastre nu vor merge cu poporul lor încredinţat, să-i lăsăm să rămână cu duşmanii noştri, căci nu turma e făcută pentru păstor, ci păstorul pentru turmă. Să alergăm deci cu mic cu mare, tinăr cu bătrân, învăţat cu neînvăţat la congresul ce se va conchemà în Blaj, care dacă ar fi să nu se concheme, să pretindem ca să se concheme, şi precum în 1700 în corpore am trecut la unire, astfel acuma iarăşi în corpore să trecem la neunire; *căci aceea e corabia noastră de salvare*».

Pe ziua de 29 Maiu st. n. e convocată o *conferinţă generală* a obştei Românilor gr.-cat. la Alba-Iulia.

*

Apel. Numărul 2 din «Biblioteca bunului păstor» va conţineà un studiu întitulat: «*Clerul şi chestiunea alcoolismului*». Până acum s'au tipărit deja două coale din această publicaţie şi în curând va apăreà întreagă. Facem apel la inimile nobile ale cetitorilor noştri, rugându-i să contribue cu ce le stă în putinţă pentru publicarea acelei scrieri traduse din limba germană de un absolvent al seminarului nostru. Dacă din contribuţiile de bună voie se va puteà suportà o parte mai mare din cheltuieli, atunci acea scriere se va trimite *gratis* tuturor preoţilor din mitropolia noastră; altcum se va trimite *gratis* numai acelora cari au achitat întreg abonamentul pe anul 1912 la «Revista Teologică». Contribuirile sunt a se trimite la administraţia acestei reviste. Numele contribuenţilor împreună cu sumele trimise se vor tipărì la sfârşitul scrierii amintite.

*

Cuvinte înţelepte. Christos înseamnă pentru noi totul. Vreai să-ţi vindeci ranele tale — El e doftorul tău. Dacă te apasă vre-o nedreptate — El e dreptatea ta. Ai trebuinţă de ajutor — El e puterea. Te temi de moarte — El e vieaţa! — zice *sf. Ambrosiu de Milan.*

— Un corăbier iscusit fiind întrebat de către cineva, că oare de ce există stâncile şi băncile de nisip în mare? — a răspuns:

«pentruca corăbierii să le încunjure». Un cugetător creştin a făcut o foarte înţeleaptă întrebuinţare de acest răspuns. Căci fiind întrebat, că oare de ce trimite Dumnezeu năcazuri şi suferinţe asupra oamenilor, a răspuns: «pentruca să le învingem şi să le întoarcem spre folosul nostru». Şi într'adevăr, demnitatea vieţii şi tăria caracterului nu se arată într'aceea că ne ferim din calea greutăţilor vieţii, ci întru aceea că le stăpânim şi biruim.

*

Ceeace vrea Dumnezeu, vreau şi eu. Din vieaţa *Catarinei de Siena* ni-se povesteşte următoarea întâmplare.

Intr'o zi duceau la locul de execuţie pe doi făcători de rele, cari, pe când treceau pe dinaintea casei Catarinei, huleau pe Dumnezeu, în loc ca să arate căinţă. Când a văzut Catarina starea grozavă a acelor nenorociţi, s'a aruncat în genunchi, s'a rugat lui Dumnezeu cu lacrămi pentru ei şi i-a însoţit cu gândul până dincolo de porţile cetăţii, unde se află locul de execuţie. Ea s'a rugat neîncetat lui Dumnezeu ca să întoarcă inimile acelor nenorociţi. Pe când stà ea aşa în genunchi, a ameninţat-o Satana, că de nu va încetà a se rugà, o va cuprinde cu duhurile sale necurate. Catarina i-a răspuns: fă ce vreai, dar eu vreau ceeace vrea şi Dumnezeu. Ea s'a rugat mai departe până ce unul din acei doi nenorociţi s'a trezit la conştiinţa stării sale deplorabile şi de-odată, în loc ca să hulească pe Dumnezeu, s'a căit cu amar, şi-a mărturisit păcatele şi plin de resemnare s'a dus la locul de osândă.

Pe când se întorceà mulţimea dela locul de osândă, i-am povestit Catarinei despre întoarcerea momentană a unuia dintre cei doi nenorociţi, iar ea, luptătoarea credincioasă pentru mântuirea sufletelor, a simţit în suflet o şoaptă care-i spuneà că rugăciunea ei a fost ascultată.

*

Un epilog. Vreau să încrestez la acest loc ultima mărturisire a unui penitent al meu, pe care-l luasem sub tratare duhovnicească înainte de aceasta cu câţiva ani. E vorba de noua mărturisire a d-lui O. Goga în chestia culturii şi a dotaţiei materiale a preoţimii noastre.

Cetitorii noştri îşi vor aduce bine aminte de discuţia ce o purtasem cu d-l. O. Goga, din cauza că d-sa luând o atitudine ostilă faţă de religiune, nu se împăcà cu apariţia acestei reviste, care are scopul să promoveze şi cultura teologică a preoţimii noastre. D-sa erà însufleţit pe atunci de «*vechiul popă românesc*», care trăià muncind alături de credincioşii săi la coarnele plugului şi care nu se deosebeà nici prin cultură de «norodul» său.

Dar de atunci omul a ajuns la sentimente mai bune, — vorba vine — «s'a primenit». După-ce a mai umblat prin lume şi a văzut că şi Englezii sunt un popor cu credinţă, a cerut acelaş lucru şi pentru noi, într'un articol întitulat «Vrem o credinţă». Ce e drept, nu ni-a spus *ce* credinţă vrea d-sa; aceea pe care *o are* de veacuri biserica şi poporul nostru, ori alta, — dar eu am cea mai bună nădejde că la urma urmelor va *vrea* şi d-sa credinţa noastră. Prin urmare, în privinţa aceasta suntem pe calea bunei păci.

Acum în urmă a revenit la sentimente mai bune şi faţă de preoţimea noastră, susţinând, cu dreptate, ceeace îi spusesem noi mai înainte, că „nu se mai poate întoarce la coarnele plugului... ci simte în mod firesc exigenţele curente ale societăţii culte». Ajungând deputat în sinodul arhidiecezan, a cerut chiar urcarea dotaţiei preoţeşti. Atât de mult l-a încântat această idee, încât a propus să se aleagă stante pede o delegaţiune din sânul sinodului, care, în frunte cu I. P. Sfinţia sa mitropolitul, să alerge cu cererea la Excelenţa sa ministrul de culte al ţării. Nu s'a primit acest lucru, fiindcă o singură dieceză nu puteà să umble de capul ei pe la ministrii, ci s'a lăsat ca un asemenea pas să-l facă reprezentanţa întregei noastre mitropolii. Dar aceasta nu ne împoartă aici, ci ceeace voiam să încrestez la acest loc sunt sentimentele mai bune faţă de preoţimea noastră, la cari a revenit dl O. Goga. Constat deci că pe urma unei cugetări mai temeinice, şi-a revocat rând pe rând motivele pentru cari odinioară, într'un avânt tineresc, ne declarase răsboiu.

N. B.

Tipicul cultului religios.

Cazuri liturgice, date şi indigitări tipiconale pe luna lui Maiu.

Mercuri în 2 Maiu la Vecernie. După binecuvântare dela preot se ceteşte psalmul de seara, iar după ectenia cea mare de începere se cântă «Doamne strigat-am» pe melodia glasului 6 cu toate stihirile Penticostarului. După vohod şi după imnul de seara «Lumină lină» urmează prohimenul zilei şi paremiile Penticostarului şi ectenia «Să zicem toţi» cu «Învredniceşte-ne Doamne». Preotul zice releniile celor 6 cereri şi strana cântă stihoavna cu stihirile pe glas 2 şi cu «Mărire — şi acum» pe glas 6 din Penticostariu «Acum slobozeşte», «Preasfântă Treime», «Tatăl nostru» şi troparul «Înălţatute-ai întru mărire» şi otpustul.

Joi în 3 Maiu. Praznicul Înălţării Domnului. La utrenie: După binecuvântare, după cetirea psalmilor şi după ectenia cea mare de începere, urmează «Dumnezeu este Domnul» de 4-ori pe melodia troparului glasul 4 şi însuş troparul praznicului de 3-ori. Ectenia mică şi seria primă de sedelne, iar ectenie mică şi seria a doua de sedelne din Penticostariu. După seria a doua de sedelne urmează nemijlocit Polileul cu pripelele. Preotul iar zice ectenie mică şi strana cântă sedealna Polileului din Penticostariu cu «Mărire — şi acum» Antifoanele glasului 4 dela sărbători şi prohimenul Penticostarului. Evangelia utreniei a 3-a a învierii dela Marcu, «Învierea lui Christos» una dată şi psalmul 50 «Mărire — Pentru rugăciunile Apostolilor Tăi» «şi acum — Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu» şi stihira praznicului pe glas 6 «Astăzi puterile cele de sus în ceriuri». Catavasiile praznicului cu sedealna Penticostarului la peasna a 3-a şi cu condacul şi icosul praznicului la peasna a 6-a. La peasna a 9-a în loc de «Măreşte suflete al meu — ceeace eşti mai cinstită» se cântă pripelele acestei pesne. După ectenie mică dela preot urmează apoi sfetilna praznicului de 3-ori şi hvalitele Penticostarului cu «Mărire — şi acum» şi doxologia cea mare pe melodia antifonului dela glas 2.

La Liturgie. În loc de «Binecuvintează suflete al meu» se cântă antifonul I. «Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu» înainte de «Unule născut» antifonul II. «Mântueşte-ne pre noi Fiul lui Dumnezeu» şi în loc de fericiri troparul praznicului. «Câţi în Christos v'aţi botezat» apostolul şi evangelia praznicului. La «Cuvine-se cu adevărat» irmosul Inălţării iar la priceasnă «Suitu-s'a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trimbiţă».

Sâmbătă în 5 Maiu. La vecernie: La «Doamne strigat-am» cântăm 10 stihiri, 3 ale Învierii dela glas 6, 3 stihiri ale Înălţării şi 4 stihiri ale Sfinţilor Părinţi din Penticostariu «Mărire» a sfinţilor «şi acum» bogorodicina glasului. După Vohod «Lumină lină» prohimenul zilei, paremiile Penticostarului. — Celelalte părţi a vecerniei ca de obiceiu. La stihoavnă stihirile octoihului «Mărire» a Sfinţilor «şi acum» a Înălţării. «Acum slobozeşte», «Sfinte Dumnezeule», «Preasfântă Treime», «Tatăl nostru», troparul glasului 6 «mărire» a sfinţilor «şi acum» a Înălţării.

Duminecă în 6 Maiu. Dumineca a 7-a a SS. Părinţi glas 6 vos. 10. La utrenie: După începerea obicinuită cu psalmii de dimineaţa toţi şi ectenia cea mare «Dumnezeu este Domnul» de 4 ori pe melodia troparului glasului 6. Troparul acestui glas de 2 ori «Mărire» troparul Sfinţilor «şi acum» al Inălţării. Sedelnele Învierii cu ectenie mică între ele. După a II-a serie de sedelne troparele Învierii «Soborul îngeresc». Ectenie mică, ipacoiul şi antifoanele glasului 6, evangelia utreniei a 10-a dela Ioan. «Învierea lui Christos» una dată şi psalm 50. Catavasiile Înălţării. La peasna a 3-a după ectenia mică condacul şi icosul Înălţării şi sedelnele Părinţilor, la peasna a 6-a ectenie şi con-

dacul şi icosul Părinţilor. Pesnei a 8-a îi premerge «Să lăudăm, bine să cuvântăm» iar pesnei a 9-a «Ceiace eşti mai cinstită». La sfetilnă «Sfânt este Domnul» sfetilna Învierii «mărire» a Părinţilor «şi acum» a Înălţării. La hvalite 4 stihiri ale glasului 6 din octoih şi 4 ale Părinţilor din Penticostar. «Mărire» stihira Penticostarului «şi acum, Prea binecuvântată eşti» şi doxologia cea mare, ambele pe melodia troparului glasului 6.

Sâmbătă 12 Maiu la vecernie. La «Doamne strigat-am» cântăm 10 stihiri ale penticostariului cu «mărire — şi acum — Veniţi popoare să ne închinăm Dumnezeirii cei în trei ipostasuri». Urmează apoi pe rând Vohodul, Lumină lină, prohimenul zilei, paremiile praznicului, ectenia «să zicem toţi», imnul «Invredniceştene Doam-ne», ectenia celor 6 cereri şi stihoavna penticostarului cu «Mărire, şi acum — Limbile oare când s'au amestecat». După «Tatăl nostru» tropariul praznicului de trei ori şi încheierea.

Duminecă în 13 Maiu, Pogorîrea sfântului Duh, Rusaliile, la utrenie. La «Dumnezeu este Domnul» troparul praznicului de 3 ori. Urmează apoi sedelnele penticostariului cu ectenie mică între ele, Polileul, ectenie mică, sedealna polileului, antifoanele glasului 4 dela praznice cu prohimenul «Duhul tău cel bun mă va povăţuì la pământul cel drept» cu stihul lui, evangelia utreniei a 9-a a Învierii «Fiind seară în ziua aceia» şi fără «Invierea lui Christos» cetim psalmul 50. După «Mărire — Pentru rugăciunile apostolilor», şi «şi acum, - Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu» se cântă «Împărate ceresc». Catavasiile «Cu Dumnezeescul nor acoperit fiind gângavul», cu sedealna penticostariului la peasna a 3-a şi cu condacul şi icosul praznicului la peasna a 6-a. La peasna a 9-a se cântă pripelele penticostarului şi nu imnul Născătoarei de Dumnezeu. Sfetilna şi hvalitele penticostarului şi pe melodia tropariului glasului 6 doxologia cea mare. La liturgie: în loc de «Binecuvintează suflete al meu» se cântă antifonul I «Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu», înainte de «Unule născut» antifonul al II-lea «Mântueşte-ne Mângâitorule bune», şi în loc de fericiri, tropariul praznicului. La «Cuvine-se cu adevărat» cântăm irmosul Pogorîrii Duhului sfânt, iar la priceastna «Duhul Tău cel bun mă va povăţuì la pământul cel drept».

Duminecă în 13 Maiu la vecernie. După cetirea psalmului de seara şi după ectenia cea mare de începere, se cântă «Doamne strigat-am» cu 6 stihiri ale penticostarului şi cu «Mărire, — şi acum, — împărate ceresc». Vohod, Lumină lină, prohimenul «Cine este Dumnezeu mare» cu stihurile lui. Preotul ceteşte din altar şi obştea ascultă în genunchi rugăciunea «Preacurate, nespurcate» şi «Bine eşti cuvântat Doamne». Se zice apoi ectenia «Apără, mântueşte» şi «Să zicem toţi» şi urmează rugăciunea «Doamne Isuse Christoase», «Doamne, Doamne» şi imnul de seara «Invredniceşte-ne Doamne». După cetirea acestuia, preotul zice rugăciunea «Izvorule al vieţii cel luminător», Dumnezeule cel mare şi vecinic» şi «Dumnezeule cel mare şi preaînalt».

După ectenia celor 6 cereri strana cântă stihoavna penticostarului cu «Mărire — şi acum — Veniţi popoare să ne închinăm Dumnezeirii cei în trei ipostasuri». Acum slobozeşte, Sfinte Dumnezeule, Preasfântă Treime, Tatăl nostru, tropariul praznicului şi otpustul prescris.

Luni în 14 Maiu la utrenie: Începutul ca şi în ziua primă de Rusalii. La «Dumnezeu este Domnul» cântăm troparul praznicului de trei ori. După a II-a serie de sedelne a penticostarului urmează imediat psalmul 50 şi Catavasiile praznicului «Cu dumnezeescul nor acoperit fiind gângavul». La peasna a 3-a sedealna penticostarului, la peasna a 6-a condacul şi icosul praznicului, iar la peasna a 9-a în loc de «Măreşte suflete al meu» se cântă pripelele praznicului. După sfetilnele praznicului urmează hvalitele cu 4 stihuri ale praznicului şi cu «Mărire, şi acum — Limbile oarecând s'au amestecat» şi doxologia cea mare pe melodia antifonului glasului 8.

La Liturgie «Binecuvintează suflete al meu», «Unule născut» şi pe melodia antifonului glasului 4 fericirile cu «Mărire, şi acum» dela peasna a 6-a a canonului prazni-

cului. In loc de «Cuvine-se cu adevărat» se cântă Irmosul Rusaliilor iar la priceastnă «Duhul Tău cel bun mă va povăţui la pământul cel drept».

Sâmbătă în 19 Maiu la vecernie: Inceputul cu binecuvântare cu cetirea psalmului şi a catismei şi cu ectenia cea mare. La «Doamne strigat-am» se pun 6 stihiri a învierii din octoih dela glas 8 şi 4 din Penticostar. «Mărire—Dumnezeiască ceata Mucenicilor, temelia bisericii» din Penticostar «şi acum», dogmatica glasului 8 din Octoic, Vohod «Lumină lină», prohimenul zilei, paremiile, ectenia «să zicem toţi» imnul «Invredniceşte-ne Doamne». După ectenia celor 6 cereri urmează stihoavna glasului 8 din octoic cu «mărire — Veniţi credincioşii, astăzi ceată împreunând, să prăznuim creştineşte» din Penticostar, «şi acum» dogmatica dela stihoavna glasului 6 din octoih. «Acum slobozeşte, Sfinte Dumnezeule, Prea sfântă Treime - Tatăl nostru» şi troparul glasului 8, «mărire» a Sfinţilor Părinţi din Penticostar «şi acum» dogmatica troparului glasului 4 din octoic. Otpustul ca în totdeauna.

Duminecă în 20 Maiu, dumineca tuturor Sfinţilor glas 8 vos. 1. La utrenie. Preotul dă binecuvântarea şi cîteţul ceteşte psalmi de dimineaţa neschimbaţi, după cum sunt puşi în ciaslov sau în octoic. După ectenia cea mare de începere se cântă «Dumnezeu este «Domnul», pe melodia troparului glasului 8 de 4 ori, însuş acest tropar de două ori, «mărire» troparul Penticostariului «şi acum — Taina cea din veac ascunsă». După catisme sedelnele octoieului cu ectenie mică între ele, troparele învierii «soborul îngeresc», ipacoiul şi antifoanele glasului şi evangelia utreniei. «Invierea lui Hristos» psalm 50 şi catavasiile «Bunei Vestiri» «Deschidevoi gura mea». După peasna a 6-a sedelnele Sfinţilor, apoi condacul şi icosul lor, iar la peasna a 9-a «Măreşte suflete al meu — Ceeace eşti mai cinstită». Sfetilna învierii, «mărire» sfetilna Sfinţilor din Penticostar «şi acum» a Născătoarei de Dumnezeu tot de aici. La hvalite se pun 5 stihiri din octoic a glasului şi trei a Sfinţilor din Penticostar. «Mărire» stihira evangeliei, «şi acum — Prea binecuvântată eşti» şi doxologia cea mare, ambele pe melodia antifonului glasului 8.

Duminecă în 20 Maiu la vecernie. La «Doamne strigat-am» punem stihirile mineiului pe 6 cu «mărire, Darurile cele mai bogate şi mai bune primind», «şi acum, Trecut-a umbra legii». Lumină lină, prohimenul «Iată acum binecuvântaţi pe Domnul», paremiile mineiului, ectenia, să zicem toţi», Învredniceşte-ne Doamne, ectenia celor 6 cereri, stihoavna mineiului cu «Mărire, Lumina cea prea luminoasă», «şi acum, Fecioară nenuntită». «După «Tatăl nostru» cântăm troparul Sfinţilor, «Mărire, şi acum» bogorodicina.

Luni în 21 Maiu. Sfinţii marii împăraţi şi întocmai cu apostolii Constantin şi Elena, la utrenie. La «Dumnezeu este Domnul» cântăm troparul Sfinţilor de 2 ori, «Mărire, şi acum» bogorodicina Învierii dela glas 8. Urmează apoi sedelnele mineiului Polileul, ectenie, sedealna polileului, antifoanele glasului 4 dela praznice cu prohimenul «Înălţat-am pe cel ales din poporul meu», evanghelia utreniei dela Ioan *«Zis-a Domnul nu sunt uşa, prin mine de va intră cineva»*, psalm 50 şi stihirile «mărire, pentru rugăciunile de Dumnezeu incununaţilor împăraţi», «şi acum, Pentru rugăciunile Născătoarei» «Miluеşte-mă Dumnezeule, Pomenirea binecredinciosului Constantin. Catavasiile Bunei-vestiri «Deschide-voi gura mea» cu sedealna mineiului la peasna a 3-a şi condacul şi icosul Sfinţilor la peasna a 6-a. La peasna a 9-a cântăm imnul Născătoarei «Măreşte suflete al meu». Sfetilna «Nu dela oameni au luat stăpânia împărătească», «Mărire, — Luminători, ceice aţi luminat lumea», «şi acum, — Preacurată maică a lui Dumnezeu». La hvalite punem 4 stihiri cu «Mărire, — Împăratul împăraţilor», «şi acum, — Eu preasfântă fecioară» şi pe melodia antifonului glasului 8 doxologia cea mare.

La liturgie fericirile pe antifon 8 cu «Mărire, — Cu palma Ta fiind îndreptaţi», «şi acum, — Vindecă inima mea cea bolnavă fără vindecare» dela peasna a 6-a a canonului Sfinţilor.

Sâmbătă în 26 Maiu la vecernie: Preotul dă din altar binecuvântarea, iar cetețul cetește, dupăce zice «Veniți să ne închinăm» de 3 ori, psalmul de seara «Binecuvintează suflete al meu pe Domnul». În acest restimp preotul înaintea ușei împărătești își cetește rugăciunile de seară din liturgier. Intrând apoi în altar pe ușa de miazăzi, zice de acolo ectenia cea mare de începere «Cu pace Domnului să ne rugăm». După vosglasul acestei ectenii se cetește catisma prescrisă din psaltire și se cântă «Doamne strigat-am» pe melodia glasului 1 cu 10 stihiri și anume 7 din Octoic și 3 din mineiu. «Mărire» din Mineiu «și acum» dogmatica glasului de rând. În cursul cântării «Doamne strigat-am» se tămâiază întreaga biserică, iar când se cântă «și acum» preotul luând pe sine și felonul, cădește sfânta masă în forma crucii, ese pe ușa dinspre meazănoapte, cădește din fața ușii din mijloc sfintele icoane, stranele și poporul și zicând «Ințelepciune dreaptă» întră pe ușa din mijloc în altar. Strana cetește imnul de seara «Lumină lină». După aceasta preotul zice: „Să luăm aminte pace tuturor“ și strana cântă prohimenul de Sâmbătă seara «Domnul s'a împărățit» cu stihurile lui pe melodia tropariului glasului 6 Preotul zice apoi ectenia «Să zicem toți» iar după vosglas strana cetește imnul de seara «Invrednicește-ne Doamne» din octoic. Urmează după acest imn ectenia celor 6 cereri și după al doilea vosglas al acestei ectenii strana cântă stihoavna glasului de rând din Octoic «Mărire» dela stihoavna mineiului «și acum» dogmatica stihoavnei acelui glas, pe care s'a cântat «Mărire» — neavând Mineul «Mărire» separat de «și acum» se cântă «Mărire — și acum» din octoic dela glasul de rând. După «Mărire — și acum» dela stihoavnă, strana cetește «Acum slobozește - Sfinte Dumnezeule. Prea sfântă Treime — Tatăl nostru». După vosglas dela preot, strana cântă troparele în ordinea următoare: (1 tropariul Învierii a glasului de rând (în această zi trop. «Când te-ai pogorît la moarte»), (2 «Mărire» tropariul Sfântului din Mineiu, 3) «și acum bogorodicina tropariului Învierii din octoic dela acel glas, pe care s'a cântat tropariul Mineiului. După tropare preotul din ușa cea mare stând cu fața cătră popor zice: «Înțelepciune» strana: «Binecuvintează părinte». Preotul «Cel ce este binecuvântat Christos Dumnezeul nostru, totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor». Strana: «Intărește Doamne pe prea Inălțatul împăratul și regele nostru N. N. în sfânta dreaptă credință a dreptcredincioșilor creștini în veacul veacului». Preotul închinându-se spre icoana Născătoarei zice: «Prea Sf. Născătoare de Dumnezeu mântuește-ne pre noi», strana: Ceea-ce ești mai cinstită decât Heruvimii și mai mărită etc.» Preotul făcând închinăciune spre icoana Mântuitorului zice: «Mărire Ție Christoase Dumnezeul nostru, mărire Ție» strana: «Mărire — și acum» «Doamne miluește-ne (de 3 ori), întru numele Domnului binecuvântă părinte» și preotul face otpustul dupăcum este arătat în liturgier. După otpust strana cântă: «Stăpână primește rugăciunile robilor Tăi». *Cantor.*